

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П - 4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ О.В. Яріш
«___» _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на тему:
СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами діяльності ПрАТ Моршинський завод мінеральних вод
«Оскар»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
освітнього ступеня магістра

Виконавець роботи Пінчук Анна Георгіївна

_____
(підпис,

Науковий керівник д.е.н., професор Педченко Наталія Сергіївна

_____
(підпис,

Рецензент Фешина Світлана Павлівна

Полтава 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Сутність, ознаки та складові фінансової стійкості підприємства.....	6
1.2 Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства.....	16
1.3 Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості підприємства...	26
Висновки за розділом 1.....	38
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «МОРШИНСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД «ОСКАР».....	41
2.1 Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар».....	41
2.2 Розрахунок узагальнюючих і часткових показників фінансової стійкості ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар».....	54
2.3 Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» з використанням методів розрахунку інтегрального показника.....	62
Висновки за розділом 2.....	70
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ МЗМВ «ОСКАР».....	73
3.1 Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості товариства на основі матриці фінансової рівноваги Ж. Франсона та І. Романа.....	73
3.2 Забезпечення фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» шляхом впровадження системи антикризового управління.....	82
3.3 Оптимізація балансу як напрям забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».....	92
Висновки за розділом 3.....	102
ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	119

ВСТУП

Фінансова стійкість є важливою умовою стабільного функціонування, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в сучасних складних економічних умовах. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність виробничого, інвестиційного і фінансового розвитку, показує достовірну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями. Абсолютний рівень фінансової стійкості стає запорукою здатності підприємства долати вплив фінансово-економічних криз та розвиватись. Особливу актуальність тема набуває для підприємств, що працюють в нестабільних зовнішніх умовах, так як вплив зовнішніх факторів необхідно компенсувати посиленням внутрішнього контролю над фінансовою стійкістю.

Теоретичні та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості підприємства досліджували такі відомі науковці: Азрилиян А.Н. [1], Бланк І. О. [7], Білик М.Д. [80], Бень Т.Г., Довбня С.В. [6], Ізмайлова К.В. [22], Івахненко В.М. [21], Кремень В.М. [29], Коробов М. Я. [27], Лахтіонова Л.А. [34], Мамонтова Н.А. [39], Павловська О. В. [49], Притуляк Н.М. [58], Савицька Г.В. [61], Філімоненко О.С. [78], Цал-Цалко Ю. С. [82, 83]. В роботах науковців розглядаються підходи до трактування поняття «фінансова стійкість підприємства», співставлення її з поняттям «фінансова стабільність», досліджуються передумови формування фінансової стійкості, ознаки та напрями її забезпечення, наводяться внутрішні та зовнішні фактори впливу на рівень фінансової стійкості, досліджуються методи та принципи оцінки, а також інструменти її забезпечення.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретико-методичних основ забезпечення фінансової стійкості підприємства та напрямів підвищення її рівня.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі визначені та послідовно виконані наступні завдання:

- визначено сутність, ознаки та складові фінансової стійкості підприємства;
- розглянуто механізм забезпечення фінансової стійкості;
- досліджено методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості;
- надано характеристику фінансово-економічній діяльності досліджуваного приватного акціонерного товариства;
- проведено розрахунок узагальнюючих і часткових показників фінансової стійкості ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар»;
- здійснено оцінка фінансової стійкості товариства з використанням методів розрахунку інтегрального показника;
- сформовано стратегію забезпечення фінансової стійкості товариства на основі матриці фінансової рівноваги Ж. Франсона та І. Романа;
- впроваджено систему антикризового управління товариства з метою забезпечення фінансової стійкості;
- проведено оптимізацію балансу товариства як напрям забезпечення фінансової стійкості.

Об'єктом дипломної роботи є механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства. Предметом дослідження є сучасні методи оцінки фінансової стійкості товариства.

Для досягнення поставлених завдань будуть використовуватись наступні методи: логічний та історичний, для уточнення сутності та змісту категорії «фінансова стійкість підприємства»; зіставлення (для аналізу сучасного інструментарію оцінки фінансової стійкості); моделювання, абстрагування (для проектування маршрутизації антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства); системного аналізу (для окреслення поетапності механізму забезпечення фінансової стійкості); порівняльного аналізу (для співставлення фактичних значень з нормативними);

дискримінантного аналізу (для розрахунку інтегральних показників фінансової стійкості), економічного аналізу; формалізації, та ін.

Інформаційною базою дослідження стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства слугували нормативні акти, що діють в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, а також дані річної фінансової звітності ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці дієвого механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства шляхом запровадження постійно діючого механізму антикризового управління, а також використання методу визначення оптимальної структури балансу товариства для забезпечення відповідності нормативним значенням фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, ознаки та складові фінансової стійкості підприємства

В сучасних складних умовах господарювання підприємств основою їх виживання, ефективного функціонування та розвитку є фінансова стійкість. При цьому, не лише зовнішні фактори мають негативний вплив на господарську діяльність підприємства, а і внутрішні, особливо, неефективно сформована стратегія забезпечення фінансової стійкості підприємства. Саме тому актуальності набуває визначення основних важелів впливу на забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Проблеми фінансової стійкості підприємств досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені. Основоположником початкових наукових досліджень фінансової стійкості компанії, трактувань значень та процесу забезпечення є Бланк І. О. Значний внесок у дослідження даної проблематики внесли наступні науковці, а саме: Азрилиян А.Н. [1], Бланк І. О. [7], Білик М.Д. [80], Бень Т.Г., Довбня С.В. [6], Ізмайлова К.В. [22], Івахненко В.М. [21], Кремень В.М. [29], Коробов М. Я. [27], Лахтіонова Л.А. [34], Мамонтова Н.А. [39], Павловська О. В. [49], Притуляк Н.М. [58], Савицька Г.В. [61], Філімоненко О.С. [78], Цал-Цалко Ю. С. [82, 83].

На сьогоднішньому етапі розвитку вітчизняної економіки проблеми забезпечення фінансової стійкості підприємства достатньо розроблені, але при цьому існує багато розбіжностей при трактуванні сутності поняття «фінансова стійкість підприємства», а їх викладення має суперечливий характер. Нами пропонується розпочати дослідження стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства з наведення трактувань поняття «фінансова стійкість підприємства», що наведемо в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Еволюція трактування поняття «фінансова стійкість підприємства»

Автор	Рік	Визначення
Коробов М. Я. [27, с.276]	2000	стійкий фінансовий стан підприємства, для виявлення якого підприємству необхідно проаналізувати всі показники його фінансового стану
Івахненко В. М. [21, с.173]	2000	збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі співвідношення власного і залученого капіталу підприємства, темпів нагромадження власних засобів внаслідок господарської діяльності, співвідношення довгострокових і поточних зобов'язань, достатності забезпечення матеріальних оборотних засобів власними джерелами
Бланк І.О. [7]	2001	характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються
Лахтіонова Л. А. [34, с. 221, 35].	2001	це постійне перевищення доходів над витратами
Азрилиян А. Н. [1, с.987]	2002	комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів
Цал-Цалко Ю. С. [82, 83]	2002	стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність
Ковальов А.І, Привалов В.П [25]	2002	фінансова незалежність підприємства, тобто здатність маневрувати власними коштами, достатня фінансова забезпеченість безперебійного процесу діяльності.
Павловська О.В.[49]	2002	відображення стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.
Бень Т. Г., Довбня С.В. [6]	2002	відображення стабільного перевищення прибутку над витратами, що забезпечує вільне маневрування грошових коштів підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції
Заюкова М.С. [19]	2004	комплексна категорія, яка відображає рівень фінансового стану та фінансових результатів підприємства, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності при збереженні кредито- та платоспроможності
Філімоненко О.С. [78]	2005	стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань
Кривицька О.Р. [30, с. 138]	2005	результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності

Автор	Рік	Визначення
Савицька Г.В. [61]	2005	здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику
Білик М.Д. [80, с. 305]	2005	такий стан фінансових ресурсів, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення
Мамонтова Н. А. [39]	2006	економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва
Ізмайлова К. В. [22]	2006	характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання
Крамаренко Г.О. [28, с. 115]	2008	платоспроможність у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та позиковими коштами підприємства, коли за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні та нові борги
Городня Т. А. [14, с. 202].	2008	характеристика, яка свідчить про стійке перевищення доходів підприємства над його витратами, ефективне використання грошових коштів, безперебійний процес виробництва та реалізації продукції
Стоянова О. С. [70]	2008	передбачає збіг чотирьох сприятливих характеристик: платоспроможності; ліквідності балансу; кредитоспроможності; високої рентабельності
Грабовецький Б.Є. [15]	2009	це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування
Родіонова В. М., Федотова М. О. [60]	2009	це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого ризику
Притуляк Н. М. [58, с. 30].	2011	одна з комплексних характеристик фінансового стану, яка акумулює в собі результати управління фінансовими ресурсами на стадіях їх формування, розміщення і використання, і таким чином, обумовлює можливості підприємства в забезпеченні стійких темпів його економічного розвитку на основі стабільного зростання прибутку і капіталу
Непочатенко О.О. [46, с. 222].	2011	зазначає, що суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства

Автор	Рік	Визначення
Кремень В.М. [29, с. 108]	2011	спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати діяльність або запаси і витрати, це здатність підприємства функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища
Гринів Б.В. [16, с. 295].	2011	під фінансовою стійкістю розуміє здатність підприємства здійснювати і розвивати свою діяльність в умовах конкуренції та ринкової нестабільності, зберігаючи задовільну структуру капіталу та динамічну фінансову рівновагу активів і пасивів, що забезпечує нормальну ліквідність, поточну і перспективну платоспроможність
Маркін Ю. П. [40, с. 419]	2011	фінансова стійкість підприємства означає його фінансову незалежність і відповідність активів та зобов'язань до фінансових та управлінських цілей
Невдосекін С. В. та Іванов М. А. [45].	2011	здатність управління функціонувати та розвиватися для підтримки балансу активів і пасивів в нестабільному внутрішньому і зовнішньому середовищі, яке гарантує стійку платоспроможність, інвестиційний інтерес та допустимий рівень ризику
Курочкін Д. В. [33].	2011	частина фінансової стійкості підприємства, баланс фінансових потоків, наявність коштів, які дозволяють підприємству зберігати свою активність в нестабільних умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, а також наявність кредитів на мінімальному рівні ризику для власників
Тютюнник Ю. М. [77, с.351].	2012	здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику
Матковський С.О. [68, с. 438].	2013	забезпеченість запасів підприємства сталими джерелами їх формування, гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів
Гапак Н. М., Капштан С.А. [12, с. 192]	2014	здатність підприємства здійснювати основну й інші види діяльності безперебійно, не зважаючи на ризики й зміни в середовищі бізнесу, які можуть відбуватися в процесі господарської діяльності підприємства.
Юрій Е.О., Бербека Л.А. [85]	2018	це такий стан фінансових ресурсів підприємства, який гарантує йому безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, а також фінансування витрат на розширення підприємства, платоспроможність та конкурентоспроможність, зберігаючи при цьому задовільну структуру капіталу та динамічну фінансову рівновагу активів і пасивів в умовах ринкової нестабільності та мінливості зовнішнього середовища; це комплексна характеристика фінансового стану підприємства, яка дозволяє проаналізувати ефективність використання капіталу підприємства.

Наведені трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» дають можливість провести бібліографічний аналіз, а саме навести показники публікаційної активності науковців щодо трактувань даного поняття (рисунок 1.1).

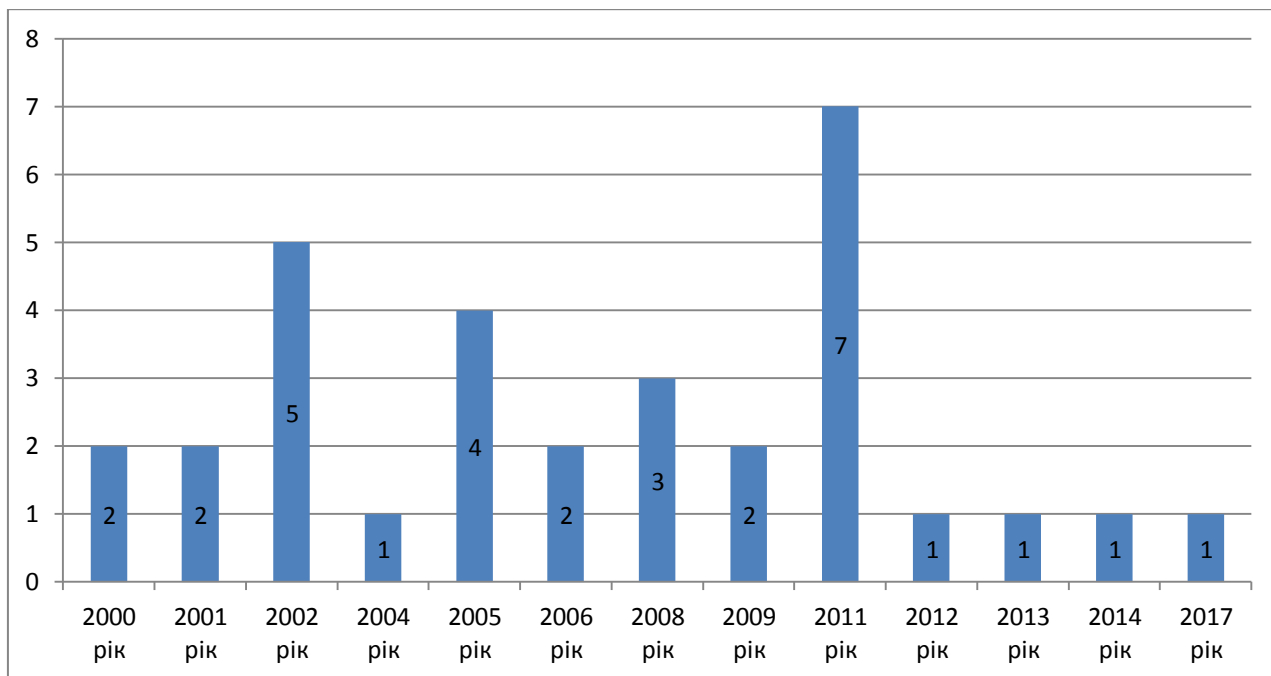

Рисунок 1.1 – Показники публікаційної активності науковців з проблематики фінансової стійкості підприємства

Аналізуючи дані рисунка 1.1 можна зробити наступні висновки. Так, розпочата з 2000 року робота з питань трактування, методології оцінки, управління фінансовою стійкістю підприємства набула активного розгляду в 2002 році такими вченими як: Коробов М. Я., Івахненко В. М., Бланк І.О., Лахтіонова Л. А., Азрилиян А. Н., Цал-Цалко Ю. С., Ковальов А.І, Привалов В.П., Павловська О.В., Бені Т. Г., Довбня С.В. В 2011 році активна робота велась з питань дослідження факторів впливу на фінансову стійкість та впливу фінансової стійкості на інші характеристики фінансового стану підприємства, удосконалення існуючого методичного інструментарію оцінки та ефективних методів забезпечення фінансової стійкості господарюючих суб'єктів.

При цьому, необхідно відмітити, що існують ряд концептуальних підходів відповідно до трактування науковцями поняття «фінансова стійкість підприємства», де дане поняття розглядається як:

- показник фінансового стану підприємства;
- характеристика формування, розподілу та формування фінансових ресурсів підприємства;
- результат діяльності підприємства, а саме перевищення доходів над витратами та забезпечення їх фінансової незалежності;
- складова економічної стійкості;
- елемент забезпечення економічної та фінансової безпеки;
- характеристика фінансової рівноваги;
- ступінь залежності підприємства від залучених джерел фінансування;

Окремого розгляду заслуговує співставлення понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність», адже деякі науковці ототожнюють дані поняття. Так, під фінансовою стабільністю слід розуміти комплексну категорію, що характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування [13, с.29].

На думку Марцина В.С., в якості економічної категорії фінансову стабільність трактують як сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження абсолютної або нормальної фінансової стійкості підприємства при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні найбільш вагомих зовнішніх чинників [41, с. 23].

Отже, поняття «фінансова стійкість підприємства» і «фінансова стабільність підприємства» необхідно розмежовувати. Так, фінансова стійкість є точковою характеристикою стану досліджуваної системи на певний момент часу, оскільки вона відображає міцність стану підприємства на певну дату (момент часу). При цьому, поняття «фінансова стабільність підприємства» є характеристикою сталої стійкості господарюючого суб'єкта в кожний момент минулого чи майбутнього періоду.

Отже, розглянувши еволюцію трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» та здійснивши розмежування його від «фінансової стабільності підприємства» можемо навести трактування аналізованого поняття у вузькому та широкому значеннях. Так, «фінансова стійкість підприємства» у вузькому розумінні це одна зі складових проведення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта, що характеризує «такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним» [69]. При цьому, в широкому значенні поняття «фінансова стійкість підприємства» необхідно трактувати як такий стан фінансових ресурсів в процесі їх формування, розміщення та використання та така структура активів господарюючого суб'єкта, при яких забезпечується стійкий розвиток фірми.

Проведене дослідження різних поглядів до трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» дали можливість виділити низку ознак забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, що схематично зображено на рисунку 1.2.

Таким чином, виділено сім головних ознак забезпечення фінансової стійкості підприємства, що визначають його як комплексну різнобічну характеристику фінансового стану підприємства.

Не можна не погодитися з тим, що фінансова стійкість господарюючого суб'єкта забезпечує стабільність господарської діяльності підприємства. Саме тому, стійкість підприємства обумовлюється його стабільним фінансовим станом, забезпеченістю стабільними фінансовими ресурсами, інвестиційним кліматом, виробничим процесом.

Фінансова стійкість підприємства є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами. При цьому, забезпечується вільне маневрування грошових коштів підприємства, що завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Рисунок 1.2 – Ознаки фінансової стійкості підприємства [86, 47, 75, 71]

Фінансова стійкість господарюючих суб'єктів визначається ефективним формуванням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів. Важливість визначеної ознаки фінансової стійкості полягає у тому, що від ефективності управління фінансовими ресурсами залежить стабільність діяльності підприємства. Відзначимо, що до власних фінансових ресурсів, якими володіє підприємство, відносять чистий прибуток і амортизаційні відрахування.

Зовнішньою ознакою фінансової стійкості виступає платоспроможність господарюючого суб'єкта. Вона висловлює здатність фірми виконувати свої фінансові зобов'язання, що випливають з комерційних, кредитних та інших операцій платіжного характеру. Завдання аналізу фінансової стійкості полягає в оцінці величини, структури та відповідальності активів і пасивів підприємства [71, с. 90].

Функціонування фінансово стійких підприємств характеризується підвищеною рентабельністю операційної діяльності та ефективністю використання активів, зростанням частки тезаврованого прибутку. Тому

забезпечення фінансової стійкості є важливим завданням менеджменту [56, с. 190].

Стійкий фінансовий стан підприємства забезпечується достатністю власного капіталу та оптимальній структурі активів. Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинне мати гнучку структуру капіталу, вміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самовідтворювання.

Наступною ознакою фінансово стійкого підприємства є забезпечення безперебійної виробничо-збутової діяльності, що є ключовим напрямом у формуванні та зміцненні конкурентоспроможності підприємства.

Стабільний розвиток підприємства забезпечується підтримкою належного рівня фінансової стійкості при будь-яких ринкових коливаннях, циклічності діяльності та будь-яких інших характеристик нестабільності в економіці, що вимагає підтримки фінансової стійкості у рамках допустимого ризику.

Можливість суб'єкта господарювання в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розраховуватися з постачальниками, кредиторами і працівникам забезпечена фінансовою стійкістю підприємства [54, с. 552].

Фінансова стійкість підприємства має не тільки свої особливі ознаки, а і складові, забезпечення яких можливе лише при фінансово стійкому положенні господарюючого суб'єкта. Так, Самсонова Н. Ф. розглядала наступні основні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства як: організаційно-структурна стійкість, комерційна стійкість та стійкість ресурсної бази [63]. Так, стійкість ресурсної бази – є дуже важливою складовою фінансової стійкості підприємства, адже охоплює ряд аспектів, таких як: залежність діяльності господарюючого суб'єкта від загального стану економіки країни; контроль галузевих фінансових потоків; характер і обсяг співпраці суб'єкта господарювання з суб'єктами ринкової інфраструктури. Окремого значення набуває відповідність структури джерел фінансування підприємства структурі

активів. При цьому, окремі види зобов'язань за розмірами і термінами залучення повинні відповідати також за термінами і об'ємами елементам активів.

Комерційна стійкість підприємства залежить від розвиненості його зв'язків та відносин з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, такими як держава, підприємства, постачальники, клієнти, дебітори і кредитори. Окремого значення набуває розмір власного та вартість залученого капіталів підприємства, виробничої потужності, інтенсивності зв'язків з ринком, стійкості інвестиційного портфеля та довіри партнерів.

Організаційно-структурна стійкість підприємства, на наш погляд, характеризує відповідність структури підприємства вибраній стратегії його розвитку і ринковій кон'юктурі, а також направленість до мети господарювання. Організаційна структура, господарські операції та інші аспекти діяльності підприємства регламентуються структурно-функціональними нормами, які у свою чергу визначають організаційну стійкість підприємства.

Розширення складових фінансової стійкості знайшло своє відображення в працях Сізової А. В. та Лютої О. В., які додатково виокремили ще одну складову фінансової стійкості – стійкість капітальної бази. Дана складова характеризується, сукупністю внесених засновниками і акціонерами власних засобів [65]. При цьому, обсяг капітальної бази в результаті ведення ефективної господарської діяльності зростає шляхом проведення політики додаткової емісії та в процесі капіталізації прибутку.

Найбільш ширше розкривають складові фінансової стійкості підприємства науковці Тищенко М.О. та Норік Л.О. Так, на їх думку існують шість основних складових фінансової стійкості підприємства, а саме:

- виробнича стійкість;
- техніко-технологічна стійкість;
- управлінська стійкість;
- маркетингова стійкість;
- інвестиційна стійкість;

— кадрова стійкість [75, с. 408].

На їх думку, головною компонентою сталого розвитку підприємства є фінансова стійкість, що здатна забезпечити маркетингову та кадрову стійкість, сприяти розвитку виробничої та техніко-технологічної стійкостей, підтримувати інвестиційну стійкість, підвищувати ефективність та результативність процесу управління. Отже, фінансова стійкість є головною запорукою стабільного функціонування та розвитку господарюючого суб'єкта. Відповідно до цього, забезпечення фінансової стійкості підприємства має ключову роль в ефективній життєдіяльності вітчизняних підприємств.

1.2 Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства

Об'ємність проведеного дослідження фінансової стійкості підприємства та наявність досить багатьох різних точок зору щодо його трактування підкреслює значну важливість фінансової стійкості для ефективної діяльності підприємства. Саме тому, кожному вітчизняному суб'єкту господарювання, що прагне бути незалежним, стійким, економічно спроможним та конкурентним необхідно приділити значну увагу механізму забезпечення фінансової стійкості.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства можливе за умови впровадження ефективного механізму управління фінансовою стійкістю. Так, управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання має певні особливості:

- не суперечить загальній системі управління господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- залежить від економічних характеристик ринку конкурентів та організаційно-правової форми функціонування підприємства;

— завжди залежить від певних внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства.

Розробка та впровадження ефективної системи забезпечення фінансової стійкості підприємства, яка б дозволила забезпечити його довгостроковий і сталий розвиток, на сьогодні є досить актуальними. Це зумовлено, насамперед, невідповідністю великої кількості вітчизняних підприємств зростаючій конкуренції на ринку, відсутністю механізму адаптації системи управління до внутрішніх та зовнішніх факторів, націленості вищого керівництва господарюючих суб'єктів на вирішення оперативних проблем, відсутність адекватних перспективних напрямів розвитку. Дієвим механізмом вирішення наведених проблем, є розробка та використання методів і технологій стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємств.

У науковій літературі з проблем фінансового менеджменту виділяють три типи систем управління:

- управління в умовах відносно спокійних і сталих зовнішнього та внутрішнього середовища;
- управління в умовах динамічного зовнішнього середовища;
- управління в умовах кризової ситуації або антикризове управління [55, 18].

При цьому, необхідність забезпечення фінансової стійкості підприємств має значення не лише для кризових підприємств, що перебувають на межі банкрутства, але й для фінансово стійких, які перебувають в постійній мінливості чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Стратегія забезпечення фінансової стійкості підприємства з використанням методів управління є одним із головних напрямів фінансового менеджменту, під яким слід розуміти систему принципів, важелів та методів розробки і впровадження стратегічних управлінських рішень з питань формування, розміщення та використання фінансових ресурсів для підвищення рівня фінансової стійкості та ринкової вартості в довгостроковому періоді.

Стратегія забезпечення фінансової стійкості підприємства повинна спрямовуватися на ефективне розміщення, а потім і використання, фінансових ресурсів, що є або надходять у його розпорядження з метою досягнення високих результатів фінансово-господарської діяльності і забезпечення фінансової стійкості [38].

Умови сьогодення вимагають створення гнучкої внутрішньої структури управління підприємством для результативного проведення стратегічного менеджменту на підприємстві. При цьому, в основі розроблення фінансової стратегії суб'єктів господарювання лежить забезпечення фінансової стійкості підприємства, тобто щоб стабільно реалізовувалась продукція підприємства, своєчасно надходила оплата за неї від дебіторів, а отриманих коштів було достатньо для виконання зобов'язань із бюджетом, постачальниками, кредиторами, працівниками [44].

Залежно від життєвого циклу галузі, технологічного потенціалу, тенденцій розвитку економіки й економічного стану підприємства провідні науковці [50, 84, 44] виділяють три основні стратегії підприємства, що наведено на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Види загальних та фінансових стратегій фірми [44]

Під управлінням фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти систему принципів, важелів та методів розробки та реалізації управлінських рішень направлених на забезпечення стійкості фінансового стану господарюючого суб'єкта в довгостроковій перспективі за рахунок оптимально

сформованих фінансових ресурсів та ефективним їх розміщенням та використанням, що дозволить підприємству розвиватись на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і конкурентоспроможності та забезпеченні підтримки його фінансової рівноваги.

Стратегія забезпечення фінансової стійкості має відповідати вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачати раціоналізацію обігу обігових засобів та оптимізацію структури джерел їх фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаобігових активів і високу ефективність їх використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів розширення обсягів активів для забезпечення напрямів розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів відповідно до потреб підприємства [44].

Детальне дослідження стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства необхідно розпочати із розгляду елементів механізму управління фінансовою стійкістю господарюючих суб'єктів. Так, механізм будь-якого управління, в тому числі і управління фінансовою стійкістю, характеризується певними складовими елементами, такими як: мета (цілі), суб'єкт, об'єкт, предмет, завдання, функції, принципи, інформаційні джерела, методи та інструменти. Розглянемо елементи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства більш детально.

Метою проведення управління фінансової стійкості підприємства є постійна підтримка та контроль розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності. При цьому, відзначимо, що не зважаючи на націленість управління фінансовою стійкістю підприємства на довгостроковий період, проблеми із втратою фінансової стійкості можуть виникати і в поточному періоді. Саме тому, першочерговим залишається постійне запобігання втраті стійкості фінансового

стану, відстежуючи та аналізуючи, при цьому, кожен прояв затримки платежів дебіторами, прогнозуючи витрати для оплати кредитних зобов'язань, податкових платежів та на інші напрями.

Об'єктом управління фінансовою стійкістю підприємства є всі сфери господарської діяльності підприємства, що забезпечують його функціонування та належний рівень фінансової стійкості.

Суб'єктами системи управління фінансовою стійкістю підприємства є керівний склад підприємства, акціонери, фінансові менеджери, які координують забезпечення фінансової сталості підприємства в цілому.

Реалізація визначеної мети управління фінансовою стійкістю можлива завдяки здійснення функцій управління, таких як: планування, мотивація персоналу, облік, аналіз, контроль, моніторинг [87, 66]. Нами пропонується розглянути суть визначених функцій управління фінансовою стійкістю підприємства більш детально.

Перша функція управління полягає в плануванні руху капіталу підприємства відповідно до виробничих потреб. Значну увагу необхідно приділяти узгодженості надходжень і видатків у короткостроковому періоді, що забезпечить виявлення не тільки прострочених розрахунків, але й встановити резерви коштів для майбутніх операцій.

Наступна функція управління фінансовою стійкістю підприємства є мотивація персоналу (менеджерів фінансових служб усіх рівнів). Реалізація даної функції сприятиме більш ефективній організації роботи менеджерів та їх відповідальному ставленню до виконання службових обов'язків, а також зменшить вплив суб'єктивних людських факторів і дозволить вчасно виявляти та реагувати на фінансові ризики, що впливають на зменшення фінансової рівноваги підприємства.

Третьою функцією управління фінансовою стійкістю підприємства є облік фінансової інформації, яка слугує головним інформаційним джерелом для оцінки ефективності формування і використання капіталу підприємства, фінансових ресурсів, вхідних і вихідних грошових потоків. Функція обліку є

основою для подальшого проведення аналізу й прогнозування фінансової стійкості підприємства.

Наступною функцією управління є проведення аналізу фінансової інформації на основі узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості підприємства.

П'ята функція управління фінансовою стійкістю підприємства є контроль за виконанням прогнозованих фінансових планів і досягненням нормативних значень показників фінансової стійкості. При цьому, відбувається співставлення поточних з плановими показниками для виявлення відхилення з втрати фінансової стійкості та прийняття відповідних рішень щодо нейтралізації негативних факторів впливу.

Остання функція – моніторинг ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства, у процесі реалізації якої проводиться політика з впровадження управлінських заходів щодо підвищення чи збереження існуючого рівня фінансової стійкості, ураховуючи, що можливі проблеми з платоспроможністю, кредитоспроможністю, ліквідністю, рентабельністю тощо мають прямий вплив на стійкість усієї діяльності.

Наступним елементом механізму управління фінансовою стійкістю є принципи управління, дотримання яких націлено на виконання завдань управління та головної мети. Основними принципами управління фінансової стійкості підприємства виділено такі [87, 66]:

1) комплексність досягнення головної мети управління, постановки та вирішення завдань управління та функціям управління;

2) оптимальність темпів розвитку підприємства й обсягів залучення позикових коштів; оптимальність співвідношення власного й позикового капіталу як ознака забезпечення фінансової стійкості на всіх етапах управління;

3) системність в оцінці й прогнозуванні стійкості: визначення та нейтралізація впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, ризикових ситуацій, змін у виробничо-господарському процесі, які задають напрями розвитку фінансово-економічної діяльності;

4) прибутковість господарської діяльності як запорука поповнення фінансових ресурсів, вчасних і повних розрахунків із кредиторами, стабільності діяльності в поточному періоді, незалежність від залучених джерел, зменшення негативного впливу зовнішнього середовища та внутрішніх непередбачуваних подій, пов'язаних із виробництвом продукції - простоїв, несвоєчасним постачанням сировини, відсутністю запчастин для ремонту обладнання тощо;

5) ефективність управління фінансовою стійкістю досягається завдяки обґрунтованості рішень щодо управління різними сферами й процесами діяльності на всіх рівнях функціональних підрозділів, їх узгодженості на кожному етапі реалізації, послідовності виконання розроблених напрямів функціонування відповідно до поточних, тактичних і стратегічних задач.

Визначивши головні елементи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства як головного напрямку забезпечення належного рівня фінансової стійкості, наведемо схему проведення управління, що включає в себе шість етапів (рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Схема управління фінансовою стійкістю підприємства

Важливе місце в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства займає оцінка поточного рівня фінансової стійкості. Так, від правильності отриманих результатів залежить подальша ефективність всього механізму.

Отже, виникає об'єктивна необхідність розгляду механізму оцінки фінансової стійкості господарюючих суб'єктів. Так, Сосновська О.О. в своїй праці наводить комплексний механізм оцінки фінансової стійкості підприємства, який включає в себе мету проведення оцінки, принципи та етапи (рисунок 1.5) [67].

Відповідно до рисунку 1.5 метою проведення оцінки фінансової стійкості господарюючого суб'єкта є визначення рівня фінансової стійкості підприємства для забезпечення його стабільного функціонування як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

Перший етап проведення оцінки фінансової стійкості підприємства включає в себе конкретизацію загальних та допоміжних цілей оцінки та їх послідовність та пріоритетність.

На другому – інформаційному етапі оцінки фінансової стійкості підприємства здійснюється підготовка, збір та систематизація інформації, що є основою для проведення дослідження фінансової стійкості підприємства. При цьому, інформаційна база складається із внутрішніх та зовнішніх інформаційних джерел, які визначають фактори впливу на рівень фінансової стійкості та їх ступінь впливу. Результатом даного етапу оцінки фінансової стійкості підприємства є таблиця основних вихідних інформаційних даних та економічних показників, що характеризують динаміку розвитку галузі об'єкта дослідження чи самого підприємства.

Третій етап проведення оцінки фінансової стійкості підприємства передбачає аналітичне визначення типу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта на основі розрахунку узагальнюючих та часткових показників. Методичний інструментарій проведення оцінки фінансової стійкості підприємства більш детально буде розглянутий в наступному параграфі роботи.

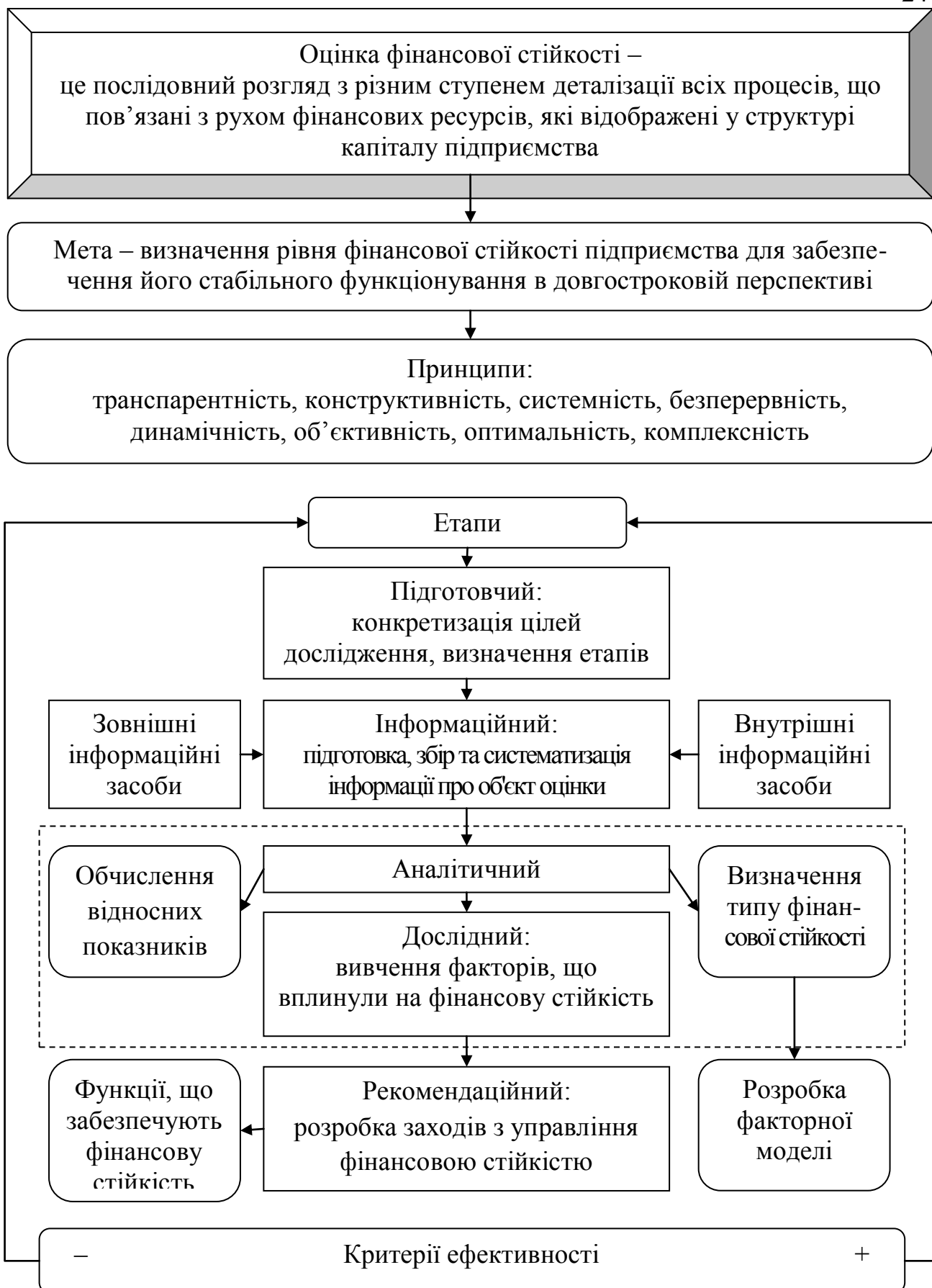

Рисунок 1.5 – Механізм оцінки фінансової стійкості підприємства [67]

Наступним етапом оцінки є визначення внутрішніх та зовнішніх чинників як негативного, так і позитивного впливу на фінансову стійкість, ранжування їх за вагомістю, кількісна та якісна оцінка. Різноманітні джерела [65,24,48,76] надають різні класифікації як зовнішніх факторів, так і внутрішніх, але окремо немає загальної картини для повного розуміння їх впливу. Нами пропонується навести найбільш повну класифікацію факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства (рисунок 1.6).

Рисунок 1.6 – Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства [65]

Відзначимо, що внутрішні та зовнішні фактори є взаємопов'язаними між собою, а їх вплив на фінансову стійкість господарюючого суб'єкта може мати різновекторний характер. Виходячи з цього, позитивний вплив одного з факторів може бути або зниженим або повністю ліквідований іншими факторами, що мають негативний вплив.

Заключним етапом проведення оцінки фінансової стійкості підприємства є розробка рекомендаційних заходів з підвищення рівня фінансової стійкості та ефективності її управління в цілому.

1.3 Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості підприємства

Найважливішим елементом системи управління фінансовою стійкістю підприємства, на нашу думку, є оцінка фінансової стійкості, в основі якої лежить розрахунок певних фінансових показників, що визначають прибутки та збитки підприємства, зміни у структурі його активів і пасивів, а також у розрахунках із дебіторами та кредиторами. Показники фінансової стійкості підприємства дають змогу встановити, яким чином вона забезпечується та наскільки ефективно здійснюється управління.

Оскільки існують різні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства», то і відсутня єдина методика оцінки фінансової стійкості, абсолютних і відносних показників. В науковій літературі відображається різноманітність поглядів до визначення головних коефіцієнтів оцінки фінансової стійкості як однієї із характеристик фінансового стану підприємства. Розглянемо існуючий методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості підприємства.

Колектив авторів на чолі з Цал-Цалко Ю.С. [83], пропонує використовувати 18 відносних показників фінансової стійкості, а саме:

коефіцієнт фінансової залежності; маневреність власного капіталу; коефіцієнт залучених джерел у необоротних активах; коефіцієнт концентрації залученого капіталу; коефіцієнт довгострокових зобов'язань; коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; коефіцієнт поточних зобов'язань; коефіцієнт забезпечення власними коштами; коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування); коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом; коефіцієнт фінансового левериджу (механізм управління формуванням прибутку підприємства); коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом та ін. [83, с. 206].

Тютюнник Ю.М. у своїй праці [77] наводить систему аналізу фінансової стійкості через:

- загальну оцінку фінансової стійкості шляхом дослідження стійкості джерел формування капіталу, ресурсної стійкості, стійкості управління;
- відносні показники: коефіцієнти автономії, фінансової залежності, фінансового ризику, маневреності власного капіталу, структури покриття довгострокових вкладень, довгострокового залучення позикових коштів, фінансової незалежності капіталізованих джерел, питомої ваги власних коштів та довготермінових зобов'язань, поточної заборгованості, концентрації залученого капіталу, страхової стабільності капіталу, фінансової стійкості;
- абсолютні показники: запаси, власні оборотні кошти, функціонуючий капітал, загальна величина джерел формування запасів;
- поріг рентабельності та запас фінансової стійкості.

Колектив авторів на чолі з Білик М.Д. пропоную проводити оцінку фінансової стійкості підприємства за наступними сімома коефіцієнтами: фінансова автономія; фінансовий ризик; фінансова залежність; маневреність власного капіталу; довгострокове залучення коштів; структура покриття довгострокових вкладень; фінансова незалежність капіталізованих джерел [80, с. 55].

Деякі автори [8, 79] вважають абсолютним показником фінансової стійкості підприємства наявність власних оборотних коштів (робочий капітал) доповнюючи оцінку, при цьому, з використанням відносних показників.

Подольська В. О. та Яріш О. В. [57] фінансову стійкість господарюючого суб'єкта пропонують розпочинати дослідження з використанням системи узагальнюючих показників, а саме розрахунку надлишку або нестачі джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів. Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, довгостроковими зобов'язаннями та короткостроковими кредитами і позиками підприємства.

У зарубіжній практиці фінансова стійкість підприємства аналізується переважно у контексті загрози банкрутства. Сьогодні найбільш поширені методики дослідження рівня стійкості фінансового стану підприємства у світі – моделі, що базуються на використанні відносних фінансових коефіцієнтів. До таких моделей слід віднести: оцінку фінансового стану за коефіцієнтами У. Бівера; рейтингового числа Р.С. Сайфуліна і Г.Г. Кадикова; оцінку ймовірності банкрутства на основі Z-рахунка Альтмана; PAS-коефіцієнт; двофакторну модель оцінки ймовірності банкрутства; прогнозну модель Таффлера; модель Спрингейта; R-модель прогнозу ризику банкрутства; модель Р. Ліса; узагальнену модель, розроблену на основі універсальної дискримінантної функції; метод рейтингової оцінки фінансового стану; модель Фулмера й ін. [36, с. 211].

Систематизуючи наукову інформацію щодо проведення оцінки фінансової стійкості підприємства можна визначити наступну послідовність дослідження:

- розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості;
- визначення типу фінансової стійкості;
- розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості;
- розрахунок запасу фінансової стійкості;

— розрахунку інтегральних показників фінансової стійкості.

Абсолютні показники фінансової стійкості характеризують доступність і можливість витрат з резерву підприємства, що утворюється за допомогою джерел формування. Виокремлюють три основні показники, що характеризують джерела формування запасів і витрат [5, 4]:

1. Наявність власних коштів (В) — визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$B = BK - HA = \Phi. 1. \text{ р. } 1495 - \text{ р. } 1095 \quad (1.1)$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) — визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$BD = B + DZ = \Phi. 1. \text{ р. } 1495 + \text{ р. } 1595 - \text{ р. } 1095 \quad (1.2)$$

3. Наявність загальних коштів (ЗК) — визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК):

$$ZK = BD + KK = \Phi. 1. \text{ р. } 1495 + \text{ р. } 1595 + \text{ р. } 1600 - \text{ р. } 1095 \quad (1.3)$$

Наведеним трьома показниками, що характеризують наявність джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування [5, 4]:

1. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних коштів (ФВ):

$$\Phi^B = B - 3п, \quad (1.4)$$

де 3п – запаси Ф.1 р. 1100.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$\Phi^{BD} = BD - 3п \quad (1.5)$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (–) загальних коштів (ФЗК):

$$\Phi^{ZK} = ZK - 3п \quad (1.6)$$

Отримані значення показників забезпеченості запасів джерелами їх фінансування дозволяють визначити типи фінансової стійкості підприємства. В даному випадку використовується тривимірний показник:

$$S = \{S1(\pm\Phi^B), S2(\pm\Phi^{BD}), S3(\pm\Phi^{ZK}), \quad (1.7)$$

де, функція визначається:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, \text{ якщо } \Phi \geq 0, \\ 0, \text{ якщо } \Phi \leq 0. \end{cases}$$

Отримане значення функції характеризує тип фінансової стійкості підприємства (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Типи фінансової стійкості підприємства відповідно до значень тривимірної функції показників забезпеченості запасів джерелами їх фінансування [5, с. 24]

Показники	Типи фінансової стійкості			
	абсолютна стійкість	нормальна стійкість	передкризовий стан	кризовий стан
$\Phi^B = B - 3\pi$	$\Phi^B \geq 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{BD} = BD - 3\pi$	$\Phi^{BD} \geq 0$	$\Phi^{BD} \geq 0$	$\Phi^{BD} < 0$	$\Phi^{BD} < 0$
$\Phi^{3K} = 3K - 3\pi$	$\Phi^{3K} \geq 0$	$\Phi^{3K} \geq 0$	$\Phi^{3K} \geq 0$	$\Phi^{3K} < 0$

Відповідно інформації наведеної у таблиці 1.2 існує чотири типи фінансової стійкості підприємства [5, с. 24]:

1. Абсолютна фінансова стійкість, де тривимірний індикатор виглядає як $S=(1;1;1)$. Резерви і витрати фінансової стійкості повністю покриті за рахунок циркуляції капіталу. Підприємство не залежить від кредитів. Така ситуація відноситься до крайнього типу фінансової стабільності і буває досить рідко. Але вона не є ідеальною, адже підприємство не використовує зовнішні фінансові джерела в господарській діяльності.

2. Нормальна стійкість: $S=(0;1;1)$. Нормальна стійкість характеризується оптимальним використанням власних і кредитних ресурсів. Таке співвідношення гарантує платоспроможність підприємства.

3. Нестійкий фінансовий стан: $S=(0;0;1)$. Цей тип характеризується порушеною платоспроможністю. Проте є можливість відновити його. Підприємство повинно привернути додаткові джерела для покриття витрат і резервів, які в деякому сенсі не повноцінні. Це можуть бути вільні кошти резервного капіталу, фонди заощаджень і споживань, банківські кредити для тимчасового поповнення оборотних коштів. Фінансова нестійкість вважається

нормальною (допустимою), якщо розмір короткострокових кредитів і кредитів для формування запасів і витрат не перевищує загальну вартість виробничих запасів і остаточних товарів (найбільш ліквідної частини запасів і витрат).

4. Кризовий фінансовий стан: $S=(0;0;0)$. Така ситуація означає, що підприємство на межі банкрутства, оскільки воно не може розрахуватися з кредиторами, є кредити, які не сплачені в установлені строки та прострочений дебет або кредит борг [4, с. 554].

Наступним етапом проведення оцінки фінансової стійкості підприємства є дослідження господарюючих суб'єктів шляхом розрахунку відносних показників фінансової стійкості. Відповідний аналіз здійснюється за допомогою обчислення коефіцієнтів фінансової стійкості та порівняння їх з нормативними значеннями та у динаміці. Так, найбільш повно наводить систему відносних показників оцінки фінансової стійкості науковці на чолі з Беяловим Т. Е. [5, с. 25], що і пропонується використовувати в дослідженні (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Відносні показники оцінки фінансової стійкості підприємства [5, с. 25]

№ з/п	Назва показника	Формула розрахунку	Оптимальне значення	Характеристика
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії	$\Phi. 1 (p. 1495 / p. 1900)$	$> 0,5$	Характеризує рівень незалежності підприємства від зовнішніх запозичень. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність від зовнішніх джерел
2	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	$\Phi. 1 (p. 1595 + p. 1695) / (p. 1300)$	$< 0,5$	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу
3	Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	$\Phi. 1 (p. 1595 + p. 1695) / (p. 1495)$	$< 0,5$	Показує, скільки позичених коштів залучено на одну гривню вкладених у активи власних коштів
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\Phi. 1 (p. 1195 - p. 1695) / (p. 1495)$	$> 0,5$	Характеризує рівень мобільності використання власних коштів
5	Коефіцієнт фінансової залежності	$\Phi. 1 (p. 1300 / p. 1495)$	$< 0,2$	Показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власних коштів

1	2	3	4	5
6	Коефіцієнт фінансової стабільності	Ф. 1 (р. 1495) / (р. 1595 + р. 1695)	> 1	Характеризує співвідношення власних та позикових коштів
7	Маневреність робочого капіталу	Ф. 1 (р. 1100) / (р. 1195 – р. 1695)	за планом	Характеризує частку запасів у загальній сумі робочого капіталу
8	Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	Ф. 1 (р. 1595 / р. 1095)	$< 0,1$	Показує частину необоротних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів
9	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Ф. 1 (р. 1595) / (р. 1595 + р. 1495)	$< 0,5$	Показує частку довгострокових позик, використаних для фінансування активів підприємства
10	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Ф. 1 (р. 1595) / (р. 1595 + р. 1695)	$< 0,2$	Визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі джерел формування
11	Коефіцієнт поточних зобов'язань	Ф. 1 (р. 1695) / (р. 1595 + р. 1495)	$> 0,5$	Визначає питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування
12	Коефіцієнт забезпечення власними коштами	Ф. 1 (р. 1495 – р. 1095) / (р. 1195)	$> 0,1$	Відображає, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних оборотних засобів
13	Коефіцієнт фінансового левериджу	Ф. 1 (р. 1595 / р. 1495)	$< 0,1$	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань
14	Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	Ф. 1 (р. 1195 – р. 1695) / (р. 1100)	$> 0,2$	Характеризує рівень покриття матеріальних оборотних активів
15	Коефіцієнт страхування бізнесу	Ф. 1 (р. 1415) / (р. 1300)	$> 0,1$	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна
16	Коефіцієнт страхування статутного капіталу	Ф. 1 (р. 1415) / (р. 1400)	за планом	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню статутного фонду
17	Коефіцієнт страхування власного капіталу	Ф. 1 (р. 1415) / (р. 1495)	$> 0,1$	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню власного капіталу
18	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	Ф. 1 (р. 1195 – р. 1695) / (р. 1195)	за планом (збільшення)	Характеризує питому вагу вільних оборотних активів підприємства

В сучасних умовах функціонування підприємства саме система із абсолютних та відносних показників фінансової стійкості має широке використання в аналітичній роботі підприємств.

Наступним етапом проведення оцінки фінансової стійкості підприємства є розрахунок запасу фінансової стійкості, який характеризує ступінь захищеності основної діяльності, який є у суб'єкта господарювання на даний момент і в разі форс-мажорних обставин можна їм скористатись. Так, при розрахунку запасу фінансової стійкості підприємства відбувається визначення кількості днів протягом яких суб'єкт господарювання буде мати можливість розрахуватись за всі своїми боргами. Наведемо алгоритм розрахунку запасу фінансової стійкості підприємства:

$$ЗФС = \frac{\Phi^{ЗК} \times 360}{В}, \quad (1.8)$$

де В – чиста виручка від реалізації.

Останнім етапом оцінки фінансової стійкості підприємства є визначення характеристики фінансової стійкості суб'єкта господарювання шляхом розрахунку інтегральних показників фінансової стійкості.

Зарубіжними науковцями приділено багато уваги дискримінантним моделям оцінки банкрутства на підприємстві для оцінки фінансової стійкості суб'єкта підприємництва. Сутність визначених моделей полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будують функцію з використанням найбільш значимих показників дослідження та їх вагомості, результатом чого є розрахований інтегральний показник настання банкрутства. Як зазначалось раніше, найбільш широке використання серед дискримінантних методів визначення банкрутства отримала багатofакторна Z-модель (індекс) Альтмана. Індекс Альтмана – це функція з п'яти основних показників, що характеризують господарсько-економічний потенціал суб'єкта господарювання та результати його роботи за аналізований період.

В 1983 році відбулась модифікація моделі Альтмана, яку і пропонується використовувати для українських підприємств, що має такий вигляд:

$$Z = 0,717 X_1 + 0,847 X_2 + 3,107 X_3 + 0,42 X_4 + 0,995 X_5, \quad (1.9)$$

де X_1 – (обігові активи – поточні зобов'язання) / баланс;

X_2 – чистий прибуток / загальна вартість активів;

X_3 – прибуток до виплати відсотків / загальна вартість активів;

X_4 – балансова вартість власного капіталу / позиковий капітал;

X_5 – чиста виручка / загальна вартість активів [32].

Якщо розрахований Z показник є більшим за 1,23, то ризик настання банкрутства мінімальний, а в іншому випадку у суб'єкта господарювання існує велика ймовірність настання кризових явищ.

Ідеї Альтмана знайшли своє продовження в роботах Спрінгейта, який побудував дискримінантну модель прогнозування банкрутства на підставі дослідження впливу 19 фінансових показників. Точність результатів даної моделі становить 92,5%. Наведемо загальний вигляд моделі Спрінгейта:

$$Z = 1,03 A + 3,07 B + 0,66 C + 0,4 D, \quad (1.10)$$

де A – робочий капітал / загальна вартість активів;

B – прибуток до сплати податків та відсотків / загальна вартість капіталу;

C – прибуток до сплати податків та відсотків / поточні зобов'язання;

D – виручка / загальна вартість активів [32].

Трактування отриманих результатів Z -показника за моделлю Спрінгейта наступне. Якщо отримані результати є меншим за значення 0,862 то з достовірністю 92% аналізоване підприємство може бути віднесено до категорії потенційних банкрутів, а якщо ж більше за 0,862 - загроза банкрутства мінімальна і підприємство являється фінансово стійким.

Умовам діяльності вітчизняних підприємств відповідає розроблена універсальна дискримінантна модель (модель Терещенка О.), що основана на кількох методиках прогнозування фінансових ускладнень:

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (1.11)$$

де X_1 – Cash-flow / зобов'язання;

X_2 - валюта балансу / зобов'язання;

X_3 – чистий прибуток / валюта балансу;

X_4 – чистий прибуток / виручка;

X_5 – виробничі запаси / виручка;

X_6 – виручка від реалізації / валюта балансу [32].

Отримані результати після обрахунків можна інтерпретувати так:

— $Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким;

— $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, але за умови переходу на антикризове управління фінансова криза йому не загрожує;

— $0 < Z < 1$ – підприємству загрожують кризові явища, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

— $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Наступна дискримінантна модель прогнозування банкрутства - модель Матвійчука, що є однією з найпопулярніших моделей прогнозування банкрутства українських підприємств. Коефіцієнти моделі Матвійчука наведемо в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Опис коефіцієнтів моделі Матвійчука [74, с. 26]

Позначення	Коефіцієнт	Розрахунок
X_1	Мобільності активів	Оборотні активи / Необоротні активи
X_2	Оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації / Поточні зобов'язання
X_3	Оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації / Власний капітал
X_4	Окупності активів	Баланс / Чистий дохід від реалізації
X_5	Забезпеченості власними оборотними засобами	(Оборотні активи — Поточні зобов'язання) / Обороти активів
X_6	Концентрації залученого капіталу	(Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання) / Баланс
X_7	Покриття боргів власним капіталом	Власний капітал / (Забезпечення наступних витрат і платежів + Довгострокові зобов'язання + Поточні зобов'язання)

При цьому, модель оцінки має наступний вигляд:

$$Z = 0,033 X_1 + 0,268 X_2 + 0,045 X_3 - 0,018 X_4 - 0,004 X_5 - 0,015 X_6 + 0,702 X_7 \quad (1.12)$$

Залежно від значення Z прогнозується така ймовірність банкрутства:

– якщо під час оцінювання фінансового стану підприємства отримано значення $Z > 1,104$, то це свідчить про задовільний фінансовий стан та низьку ймовірність банкрутства. Зі збільшенням значення Z підвищується стійкість стану компанії.

– якщо значення $Z < 1,104$ виникає загроза фінансової кризи. Відповідно зі зменшенням Z росте загроза банкрутства аналізованого підприємства [42].

Наступний інтегральний підхід дає змогу дати комплексну оцінку рівню фінансової стійкості на основі коефіцієнтів, що стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Наведемо алгоритм розрахунку показників фінансової стійкості з використанням інтегрального підходу. Так, перший етап проведення оцінки фінансової стійкості підприємства на основі розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості є обчислення наведених в таблиці 1.5 показників.

Наступним етапом проведення інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства є розрахунок узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства. Так, проведення розрахунків інтегрованого показника фінансової стійкості підприємства проводяться з використанням наступної формули:

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2K_{д.п.} + 3_{в.о.к.} + 1 \div K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^1}{(1 + 2K_{д.п.} + 3_{в.о.к.} + 1 \div K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^0} - 1, \quad (1.13)$$

де $K_{д.п.}^1$, $K_{д.п.}^2$ – коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів у звітному та попередньому періодах;

$3_{в.о.к.}^1$, $3_{в.о.к.}^2$ – коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами у звітному та попередньому періодах;

$K_{з.с.}^1$, $K_{з.с.}^2$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$K_{р.в.}^1$, $K_{р.в.}^2$ – коефіцієнт реальної вартості майна;

$K_{п.а.}^1$, $K_{п.а.}^2$ – коефіцієнт постійного активу [80, с. 328].

Таблиця 1.5 – Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за інтегральним підходом [80, с. 327]

Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку
1. Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами ($З_{в.о.к.}$)	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів	$\frac{ВОК}{МОА'}$ де ВОК — власні оборотні кошти, МОА — матеріальні оборотні активи
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів ($К_{м.а.н.}$)	Відображує мобільність власних джерел коштів	$\frac{ВОК}{ВК'}$ де ВК — власний капітал
3. Індекс постійного активу ($К_{п.а.}$)	Характеризує частку основних засобів у складі власних коштів	$\frac{ОЗ}{ВК'}$ де ОЗ — основні засоби
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($К_{д.з.п.к.}$)	Дає оцінку інтенсивності використання підприємством довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення	$\frac{ДК}{ВК'}$ де ДК — обсяг довгострокового капіталу підприємства
5. Коефіцієнт накопичення зносу ($К_{н.з.}$)	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу	$\frac{З}{П_{б.в.}}$ де З — нарахована сума зносу, $П_{б.в.}$ — первісна балансова вартість повних засобів
6. Коефіцієнт реальної вартості майна ($К_{р.а.}$)	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства	$\frac{(ОЗ + ВЗ + НВ + МШП)}{А}$ де ОЗ — вартість основних засобів; НВ — вартість незавершеного виробництва; ВЗ — вартість виробничих запасів; МШП — вартість малоцінних та швидко зношуваних предметів
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів ($К_{з.с.}$)	Відображує залежність підприємства від грошових коштів	$\frac{ПК}{ВК'}$ де ПК — позиковий капітал

Інтерпретація отриманих результатів розрахунку інтегрованого показника фінансової стійкості підприємства наступні:

— якщо $\Phi_c > 0$, це є свідченням покращення фінансової стійкості підприємства;

— якщо $\Phi_c < 0$, це є свідченням зниження фінансової стійкості підприємства.

Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття.

Отже, запропонований алгоритм проведення оцінки фінансової стійкості підприємства найбільш повно охоплює методичний інструментарій оцінки. В результаті його реалізації підприємство матиме можливість сформувати або підтримувати ефективну структуру капіталу, підвищити розміри прибутку та ринкову вартість, забезпечити безперебійну господарсько-фінансову діяльність під впливом змін внутрішнього і зовнішнього середовища та фінансову стабільність.

Висновки за розділом 1

Проведений еволюційний аналіз трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» та розмежування його від поняття «фінансової стабільності підприємства» дало можливість визначити сутність досліджуваного поняття у вузькому та широкому значеннях. Так, «фінансова стійкість підприємства» у вузькому розумінні це одна зі складових проведення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта, що характеризує «такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним». При цьому, в широкому значенні поняття «фінансова стійкість підприємства» необхідно трактувати як такий стан фінансових ресурсів в процесі їх формування, розміщення та використання та така структура активів господарюючого суб'єкта, при яких забезпечується стійкий розвиток фірми.

Ефективний механізм управління фінансовою стійкістю підприємства є запорукою забезпечення належного рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Під управлінням фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти систему принципів, важелів та методів розробки та реалізації управлінських рішень направлених на забезпечення стійкості фінансового стану господарюючого суб'єкта в довгостроковій перспективі за рахунок

оптимально сформованих фінансових ресурсів та ефективним їх розміщенням й використанням, що дозволить підприємству розвиватись на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і конкурентоспроможності та забезпеченні та підтримки його фінансової рівноваги.

Проведено детальне дослідження механізму управління фінансовою стійкістю підприємства на основі його складових елементів, таких як: мета, що полягає в постійній підтримці та контролі розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності; об'єкт управління; суб'єкт управління; функцій управління (планування, мотивація персоналу, облік, аналіз, контроль, моніторинг); принципи управління (комплексність, оптимальність, системність, прибутковість, ефективність).

Наведено схему управління фінансовою стійкістю підприємства, яка складається з шести етапів: визначення цілей механізму управління фінансовою стійкістю підприємства; оцінка рівня фінансової стійкості підприємства; визначення методів (засобів, важелів) впливу на фінансову стійкість; розроблення основних напрямів забезпечення фінансової стійкості підприємства (формування стратегії); реалізація розробленої стратегії; контроль за реалізацією стратегії.

Схематично зображено механізм оцінки фінансової стійкості підприємства, її мету, принципи та етапи проведення, а також класифікацію факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на фінансову стійкість компанії.

Проведено систематизацію сучасного методичного інструментарію оцінки фінансової стійкості підприємства та визначено головні етапи даного дослідження, а саме: розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості; визначення типу фінансової стійкості, розрахунок запасу фінансової стійкості; розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості; розрахунок інтегральних показників фінансової стійкості.

Наведено механізм розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості підприємства, що характеризують доступність і можливість витрат з резерву підприємства, що утворюється за допомогою джерел формування. Дана методика включає в себе розрахунок трьох основних показників наявності джерел формування запасів, а також трьох показників забезпеченості запасів джерелами їх фінансування. Результатом чого є тривимірна функція, що характеризує тип фінансової стійкості досліджуваного підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства з використанням відносних показників запропоновано сукупність із вісімнадцяти найбільш значимих коефіцієнтів.

Розрахунок інтегральних показників фінансової стійкості підприємства запропоновано проводити з використанням чотирьох дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства та за допомогою методу розрахунку інтегрованого показника фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «МОРШИНСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД «ОСКАР»

2.1 Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар»

Моршинське джерело – одне з небагатьох у світі родовищ чистої природної води, що має ідеально збалансований для людини мінеральний склад. Природна мінеральна вода «Моршинська» походить з Прикарпаття, з моршинської долини, що розташована в курортному регіоні поблизу східного схилу Карпатського хребта і оточена з усіх боків лісами. З 1879 році було виявлене вже чотири природних джерела, що давали смачну та оптимальну за складом воду для щоденного вживання [62].

В 1930 роках курортна справа в Моршині набула бурхливого розвитку: на курорті з'явилася електрика, збудовані водолікарня, грязелікарня, інгаляторій, бювет мінеральних вод та розпочато будівництво «Мармурового палацу». А вже з 1964 року курорт Моршин став курортом всесоюзного значення. Так, у 1995 році в Моршині запрацювало сучасне виробництво — завод «Оскар», що розпочав розлив Моршинської води, яку купують до тепер.

Завдяки безперервному розвитку в наступні десять років невеличке регіональне підприємство набуло масштабів найбільших виробників на українському ринку мінеральних вод.

У 1999 році відкрито другий цех розливу мінеральної води, а асортимент виробництва розширюється до шести товарних позицій: три позиції газованої мінеральної води - 0,5 л., 1,0 л., 1,5 л. та три негазованої - 0,5 л., 1,5 л., 5,0 л. З 2001 року розпочатий розлив негазованої води у ПЕТ-пляшки ємністю 10 л. та у бутилі 18,9 л. для кулерів. У 2002 році підприємство освоїло розлив столової води «Моршинська Преміум» у скляні пляшки 0,5 л., а також негазованої води «Моршинська» у ПЕТ-пляшки місткістю 6 л.

З 2004 року Приватне акціонерне товариство «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» (далі – МЗМВ «Оскар») відноситься до групи підприємств із загальною назвою «IDS Group Ukraine», вже пізніше – «IDS Borjomi Ukraine», яка є провідним національним виробником та експертом з питань якості природних мінеральних вод, які видобуваються в заповідних регіонах України [62]. До цієї групи також входять Миргородський завод мінеральних вод, Трускавецький завод мінеральних вод, ЗАТ «Індустріальні та дистрибуційні системи» (ІДС) і ВАТ «Нова».

Загалом, ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» та вироблена ним мінеральна вода «Моршинська» отримав багато нагород, в тому числі: отримала Євросертифікат, який надає право продаж “Моршинської ” у Європі; переможець Міжнародного конкурсу “Вибір року” 2005 та 2006 років; переможець регіонального конкурсу «100 найкращих товарів України» в 2006 році.

В 2007 ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» пройшов масштабне оновлення та отримав один із найпотужніших виробничих комплексів в Україні, де розмістилися швидкісні лінії «Krones», лінії фірм «Sipa» та «Nate».

Відбувається постійне оновлення асортименту продукції. Так, в 2008 році товариство впровадило у виробництво новий формат продукції в 0,75 л. ПЕТ-тарі негазованої, негазованої з ковпачком спорт-кеп та слабо газованої мінеральної води, в 2009 році – негазованої та слабо газованої «Моршинська» 0,33 л. в скляній тарі, в 2011 році – ПЕТ-тарі слабо газованої, негазованої та негазованої з різнокольоровими ковпачком спорт-кеп 0,33 л., а в 2012 – ПЕТ-тарі негазована 2,5 л, де пляшка у формі м'яча, в результаті чого товариство отримано нагороду «Вибір року» в 2010, 2011, 2012 роках.

Виробництво ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» має сертифіковану систему управління безпечністю харчової продукції FSSC 22000, що дає право без будь-яких додаткових перевірок виробника продавати продукцію заводу «Оскар», у всіх магазинах та торгівельних мережах світу

[62]. А з 2012 року товариство пройшло сертифікацію системи управління якістю у відповідності з ISO 9001.

У 2017 році Моршинська отримала найвищу нагороду «Superior Taste Award» («За неперевершений смак») на відкритому дегустаційному конкурсі міжнародного Інституту смаку та якості — The International Taste & Quality Institute (iTQi). Вона стала першою українською водою відзначеною міжнародною нагородою такого рівня [62].

З березня 2018 року Моршинська офіційно внесена у List of Natural Mineral Waters EC, це дає право реалізовувати її під маркуванням NATURAL MINERAL WATER на території всіх країн Європейської Співдружності.

Отже, на сьогоднішній день МЗМВ «Оскар» — це одне з найпотужніших інноваційних підприємств України, що обладнане сучасним устаткуванням, а головними пріоритетом товариства є ефективно працююча система контролю якості, що відповідає вимогам міжнародних стандартів і дає змогу зберегти природні властивості води.

Проведення фінансово-господарської оцінки та оцінки фінансової стійкості підприємства неможливий без інформаційної бази дослідження. Так, основним джерелом аналізу товариства є баланс (звіт про фінансовий стан) та звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) за 2017-2018 роки функціонування підприємства, що наведено в додатках А, Б, В, Г, Д, Е).

В процесі проведення фінансово-господарського аналізу товариства використовуються методи горизонтального аналізу, що характеризують абсолютні та відносні зміни аналізованих статей звіту та вертикального аналізу, в результаті чого визначається питома вага статей звіту.

Розпочати фінансово-господарський аналіз МЗМВ «Оскар» пропонується з аналізу активів (майна) підприємства, що має важливе значення, адже від його розміру та структури залежать обсяги діяльності товариства, його фінансовий та соціально-економічний розвиток, рівень платоспроможності, фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та конкурентоспроможності в цілому.

Проведемо оцінку майна (активів) шляхом розрахунку показників структури та динаміки ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка активів підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр., (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Необоротні активи	373695	407389	344885	33694	9,02	-62504	-15,34
2. Оборотні активи	183931	174478	190969	-9453	-5,14	16491	9,45
2.1. Запаси	67553	90299	127659	22746	33,67	37360	41,37
2.2. Дебіторська заборгованість	97781	70736	28735	-27045	-27,66	-42001	-59,38
2.3. Грошові кошти	18597	13443	34575	-5154	-27,71	21132	157,20
Майно, разом	557626	581867	535854	24241	4,35	-46013	-7,91

Показники таблиці 2.1 свідчать про те, що вартість активів протягом 2016-2018 рр. має неоднозначну тенденцію із загальним зменшенням протягом аналізованого періоду. Так, у 2017 році порівняно з 2016 роком загальна вартість активів збільшилась на 24241 тис. грн., а вже у 2018 році проти 2017 року відбулось його зменшення на 46013 тис. грн., що на кінець року становило – 535854 тис. грн. Це заслуговує негативної оцінки, адже зменшення валюти балансу свідчить, як правило, про спад виробничих потужностей підприємства, скорочення обсягів діяльності виробництва. У структурі майна підприємства протягом 2016-2018 років більшу частину займають необоротні активи, частка яких в активах підприємства в 2016 році становить 67%, в 2017 році – 70%, а в 2018 році – 64%. При цьому, вартість необоротних активів ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років зменшується з 373695 тис. грн. в 2016 році до 344885 тис. грн. в 2018 році. Негативна тенденція до зменшення частки оборотного капіталу підприємства спостерігається протягом 2016-2018. Так,

його частка в 2016 році становила – 33%, в 2017 році – 30%, а в 2018 році – 36%. Наведемо структуру активів ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році (рисунок 2.1).

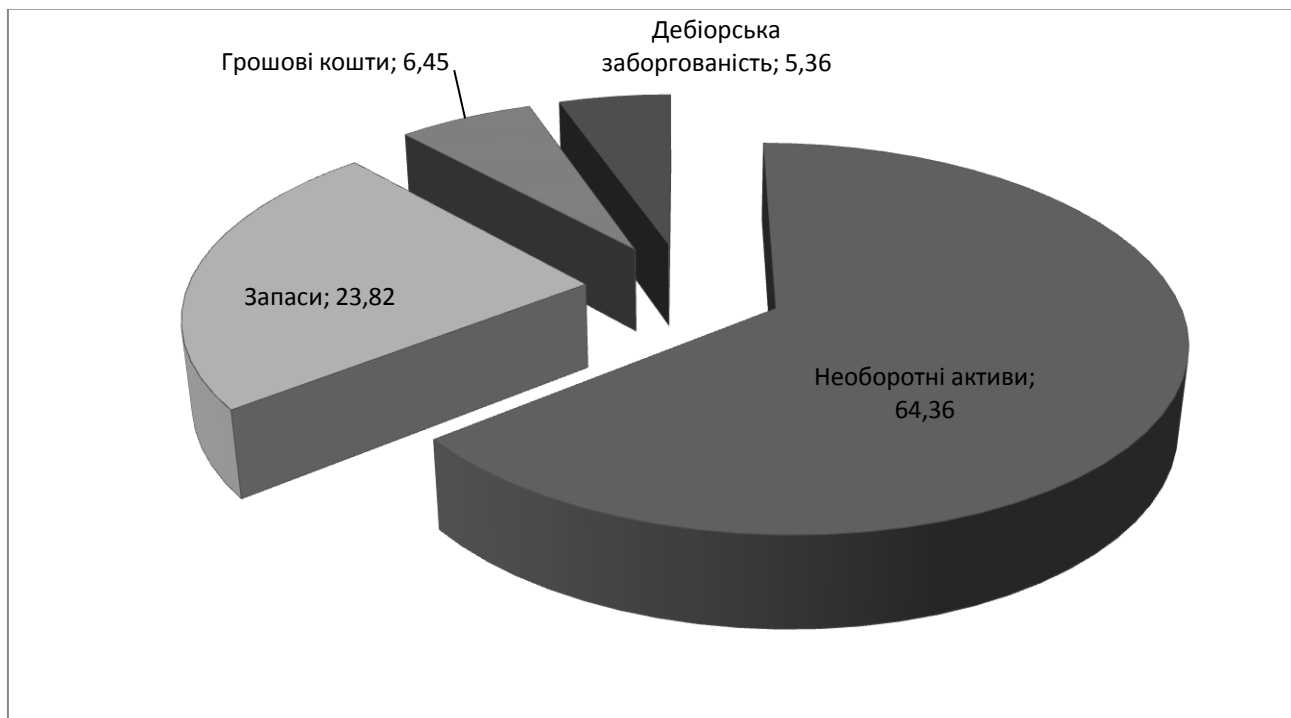

Рисунок 2.1 – Структура активів ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2018 рік, %

Вартість оборотних активів товариства в 2017 році порівняно з 2016 роком зменшилась на 9453 тис. грн. і становила – 174478 тис. грн., а в 2018 році в порівнянні з 2017 роком відбулось збільшення на 16491 тис. грн., що в 2018 році становило 190969 тис. грн. Загальне зростання вартості оборотних активів викликано збільшенням запасів та грошових коштів товариства. Так у 2017 році проти 2016 року вартість запасів зросла на 33,67% і становила 90299 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – ще на 41,37%, і становило – 127659 тис. грн., що свідчить про збільшення продажів товариства. Дебіторська заборгованість в 2017 році проти 2016 року зменшилась на 27,66%, а в 2018 році в порівнянні з 2017 роком – ще на 59,38%, що на кінець року становило – 28735 тис. грн., що свідчить про вчасний розрахунок дебіторами за своїми зобов'язаннями. Позитивної оцінки також заслуговує збільшення грошових коштів (високоліквідні активи) підприємства. Їх вартість в 2017 році проти 2016 року зменшилась на 5154 тис. грн., але вже в 2018 році проти 2017 року

відбулось збільшення грошових коштів на 21132 тис. грн. або на 157,2%, що на кінець 2018 року становило – 34575 тис. грн.

Формування активів підприємства здійснюється за рахунок власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань та забезпечень. Саме тому, наступним етапом фінансово-господарського аналізу є дослідження джерел формування активів підприємства – капіталу, що наведено в таблиці 2.2.

Аналіз таблиці 2.2 свідчить про те, що станом на кінець 2018 року ПрАТ МЗМВ «Оскар» має загальний розмір капіталу 535854 тис. грн. Так, в 2017 році порівняно з 2016 роком капітал товариства збільшився на 24241 тис. грн., а в 2017 році проти 2018 року відбулось його зменшення на 46013 тис. грн., що свідчить про загальне зменшення капіталу товариства. Основну частку в валюті балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» становить власний капітал. Так, в 2016 році він займав 75,5% і становив – 421265 тис. грн., в 2017 р. – 70,6% та в 2018 р. – 75,6%, що є найкращим результатом протягом 2016-2018 років. Структура капіталу підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр. наведена на рисунку 2.2.

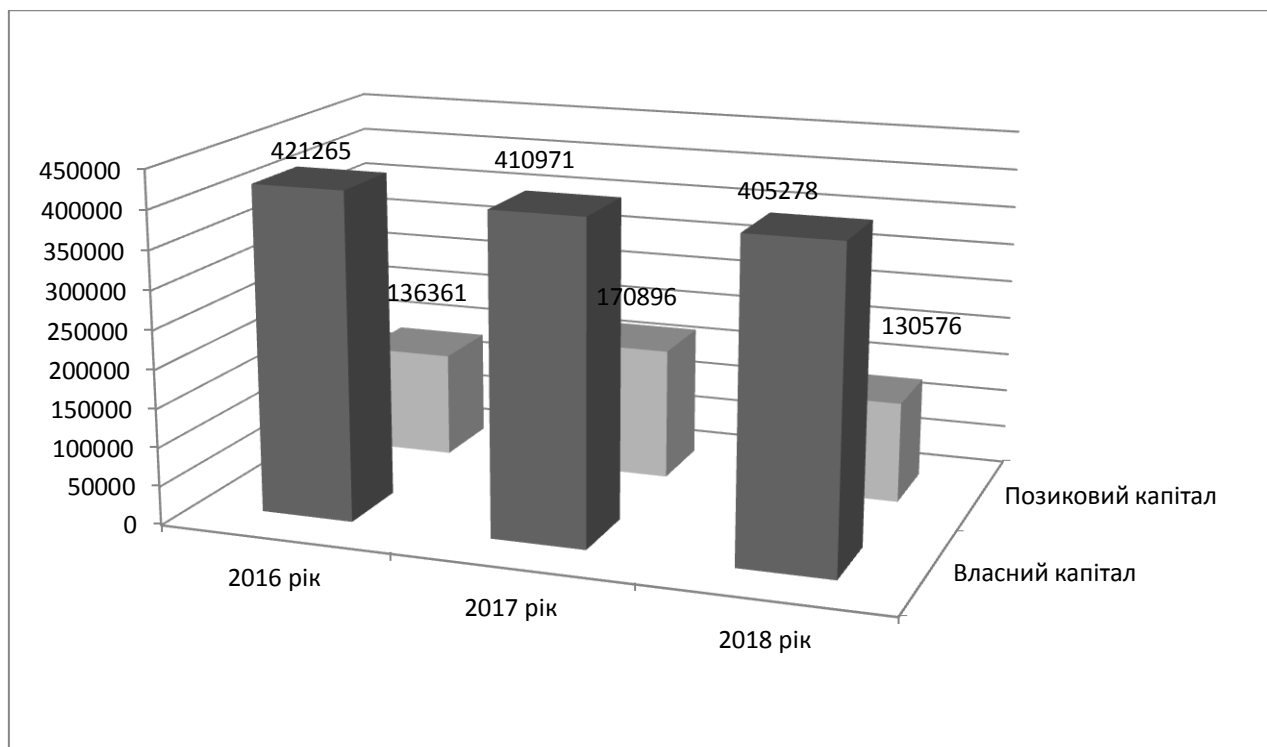

Рисунок 2.2 – Структура капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Таблиця 2.2 – Структура та динаміка капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр., (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відно- сне, %	абсолютне, тис. грн.	відно- сне, %
Капітал станом на кінець року	557626	581867	535854	24241	4,35	-46013	-7,91
1. Власний капітал	421265	410971	405278	-10294	-2,44	-5693	-1,39
1.1. Власний оборотний капітал	49569	3582	63133	-45987	-92,77	59551	1662,51
1.2. Нерозподілений прибуток	357 851	347563	393690	-10288	-2,87	46127	13,27
2. Позиковий капітал	136361	170896	130576	34535	25,33	-40320	-23,59
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1999	549	10745	-1450	-72,54	10196	1857,19
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.	134362	170347	119831	35985	26,78	-50516	-29,65
- короткострокові кредити банків	0	0	0	0	X	0	X
- поточна кредиторська заборгованість	123648	154212	95615	30564	24,72	-58597	-38,00
- поточні забезпечення	9430	14948	22869	5518	58,52	7921	52,99
- інші поточні зобов'язання	1284	1187	1347	-97	-7,55	160	13,48

Протягом 2016-2018 років спостерігається загальне зменшення суми власного капіталу підприємства з 421265 тис. грн. в 2016 році до 405278 тис. грн. в 2018 році. Дана тенденція свідчить про зниження ефективності фінансової політики ПрАТ МЗМВ «Оскар», проте збільшення частки свідчить про забезпечення самофінансування господарюючого суб'єкта. Протягом аналізованого періоду власний оборотний капітал товариства має загально збільшувальну тенденцію. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось його зменшення на 45987 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось збільшення на 59551 тис. грн., що перевищило вартість 2016 року та становило – 63133 тис. грн. Позитивної оцінки заслуговує наявність нерозподіленого прибутку, що свідчить про підвищення отриманого прибутку ПрАТ МЗМВ «Оскар». Так, в 2016 році вартість нерозподіленого прибутку становила 357851 тис. грн., в 2017 році проти 2016 року відбулось його зменшення на 10288 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року відбулось збільшення вартості на 46127 тис. грн., що на кінець року становило – 393690 тис. грн.

За аналізований період спостерігається зменшення вартості позикового капіталу. Так, в 2016 році він становив 136361 тис. грн., в 2017 році – 170896 тис. грн., що на 25,33% більше ніж в 2016 році, а в 2018 році – 130576 тис. грн., що на 23,59% менше ніж в 2017 році. Майже всю вартість позикових коштів підприємства становлять поточні зобов'язання і забезпечення. В 2016 році їх вартість становила – 134362 тис. грн., в 2017 році – 170347 тис. грн., що на 26,78% більше ніж в 2016 році, а в 2018 році – 119831 тис. грн., що на 29,65% менше ніж в 2017 році. Найбільша частка поточних зобов'язань і забезпечень протягом 2016-2018 років припадає на поточну кредиторську заборгованість. Так, її вартість протягом аналізованого періоду зменшилась з 123648 тис. грн. до 95615 тис. грн. Відзначимо, що вартість поточної кредиторської заборгованості є більшою за суму дебіторської заборгованості, що свідчить про недостатність власних коштів підприємства для фінансування своєї діяльності. Протягом 2016-2018 років у ПрАТ МЗМВ «Оскар» не спостерігається

короткострокових кредитів банків. Підприємство ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років має незначну вартість довгострокових зобов'язань і забезпечень на суму 1999 тис. грн. в 2016 році, 549 тис. грн. в 2017 році та 10745 тис. грн. в 2018 році. З огляду на все вище сказане, можна зробити висновок, що підприємство ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом аналізованого періоду має ефективну структуру капіталу та фінансується в основному за рахунок власних джерел, але при цьому із тенденцією до погіршення.

Ефективність господарської діяльності товариства знаходить своє відображення у досягнутих результатах фінансово діяльності, дані яких можна проаналізувати на основі звіту про фінансові результати (додатки Б, Г, Е) та які наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка фінансових результатів ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр., (тис. грн.)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції	738572	849443	1215815	110871	15,01	366372	43,13
2. Собівартість реалізованої продукції	635682	777587	1076274	141905	22,32	298687	38,41
3. Фінансовий результат до оподаткування	71689	36225	78829	-35464	-49,47	42604	117,61
4. Чистий прибуток (збиток)	58786	29711	64135	-29075	-49,46	34424	115,86
5. Рентабельність (збитковість) обороту, %	7,959	3,498	5,275	-4,462	-56,06	1,777	50,82

Дані таблиці 2.3 свідчать про збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції протягом 2016-2018 років. Так, в 2017 році проти 2016 року

відбулося збільшення чистого доходу на 110871 тис. грн., або на 15,01%, а в 2018 році проти 2017 року – ще на 366372 тис. грн., або на 43,13%. Дана тенденція свідчить про покращення фінансово-господарської діяльності ПрАТ МЗМВ «Оскар» за аналізований період. Собівартість реалізованої продукції протягом аналізованого періоду має аналогічну динаміку. Так, її вартість в 2017 році проти 2016 року збільшилась на 141905 тис. грн. або на 22,32%, а в 2018 році проти 2017 року ще на – 298687 тис. грн. або на 38,41%, що в 2018 році становило – 1076274 тис. грн. Протягом аналізованого періоду у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається збільшення прибутку. Так, в 2017 році проти 2016 року чистий прибуток ПрАТ МЗМВ «Оскар» зменшився на 29075 тис. грн. і становив 29711 тис. грн., а вже в 2018 році проти 2017 році відбулось його збільшення на 34424 тис. грн., що становило – 64135 тис. грн. Рентабельність обороту ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2016 році становила – 7,959%, в 2017 році – 3,498%, а в 2018 році – 5,275%, що свідчить про недостатні темпи росту прибутковості в порівнянні з темпами росту чистого доходу від реалізації.

Наступним етапом фінансово-господарського аналізу є оцінка ефективності використання трудових ресурсів ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр., що наведено в таблиці 2.4.

Проаналізувавши показники таблиці 2.4 можна зробити наступні висновки. Так, протягом 2016-2018 років у товариства спостерігається загальне збільшення обсягів виробництва ПрАТ МЗМВ «Оскар», що супроводжувалося зростанням показників ефективності використання трудових ресурсів. При загальному збільшенні середньооблікової чисельності працівників у 2018 році проти 2016 року на 65 осіб, відбулось збільшення продуктивності праці у розрахунку на одну особу, що в 2016 році становило – 1874,5 тис. грн., в 2017 році – 2155,9 тис. грн., а в 2018 році – 2648,8 тис. грн. В результаті збільшення продуктивності праці відбулося підвищення середньомісячної заробітної плати. Так, у 2018 році вона становила 11306,6 грн. (для порівняння у 2016 році вона складала 5895,1 грн., а у 2017 році – 7618,7 грн.). Дані значення отримані в

результаті збільшення фонду оплати праці з 27872 тис. грн. в 2016 році до 62277 тис. грн. в 2018 році.

Таблиця 2.4 – Показники ефективності використання трудових ресурсів
ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	394	394	459	0,00	0,00	65,00	16,50
2. Фонд оплати праці, тис. грн.	27872	36021	62277	8149,00	29,24	26256,00	72,89
3. Середньомісячна заробітна плата, грн.	5895,1	7618,7	11306,6	1723,6	29,2	3688,0	48,4
4. Продуктивність праці, тис. грн.	1874,5	2155,9	2648,8	281,4	15,0	492,9	22,9

Останнім етапом фінансово-економічної оцінки ПрАТ МЗМВ «Оскар» є розрахунок шести головних фінансових коефіцієнтів, що характеризують фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, що наведено в таблиці 2.5.

Аналізуючи розраховані в таблиці 2.5 фінансові показники можна констатувати покращення кожного з них в 2018 році проти 2016 та 2017 років. Так, незначне збільшення коефіцієнта автономії з 0,755 в 2016 році до 0,756 в 2018 році свідчить про стабільність самофінансування діяльності ПрАТ МЗМВ «Оскар». Відзначимо, що в 2017 році даний показник набуває найменшого значення – 0,706, проте навіть це значення перевищує оптимально встановлене – 0,5, що є свідченням достатності власного капіталу в сукупному капіталі підприємства.

Таблиця 2.5 – Показники використання фінансових ресурсів ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) показника 2017 року порівняно з 2016 р.		Відхилення (+;-) показника 2018 року порівняно з 2017 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Коефіцієнт автономії	0,755	0,706	0,756	-0,049	-6,51	0,050	7,08
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,324	1,416	1,322	0,092	6,96	-0,094	-6,61
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,759	0,707	0,776	-0,052	-6,83	0,069	9,78
4. Коефіцієнт фінансового ризику	0,324	0,416	0,322	0,092	28,47	-0,094	-22,52
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,138	0,079	0,289	-0,059	-42,98	0,210	265,62
6. Коефіцієнт покриття	1,369	1,024	1,594	-0,345	-25,18	0,569	55,59

Коефіцієнт фінансової залежності в 2017 році проти 2016 року збільшується на 0,092 та становить 1,416, а в 2018 році проти 2017 року відбувається його зниження на – 0,094, що є меншим навіть за значення 2016 року на 0,002 та становить – 1,322. Ця тенденція свідчить про те, що аналізоване товариство зменшує свою залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Тенденція до збільшення спостерігається у коефіцієнта фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар». Так, в 2017 році проти 2016 року він зменшився на 0,052 і становив – 0,707, а в 2018 році проти 2017 року відбулось збільшення на 0,069, що на кінець року становило – 0,776. Це означає, що в 2018 році частка стабільних джерел фінансування товариства у їх загальному обсязі збільшується та становить 77,6%.

В 2018 році коефіцієнт фінансового ризику ПрАТ МЗМВ «Оскар» має загально зменшувальну тенденцію. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення даного показника на 0,0,092, що становило – 0,416, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його зменшення до 0,322. Дана тенденція є свідченням зменшення частки фінансування діяльності товариства за рахунок позикових коштів протягом 2016-2018 років.

Протягом 2016-2017 років у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається низьке значення коефіцієнта абсолютної ліквідності – 0,138 та 0,079 відповідно, що не відповідає оптимальному значенню – від 0,2 до 0,3 та свідчить про недостатність грошових коштів для негайного покриття зобов'язань. В 2018 році значення даного показника досягає 0,289, що характеризує підприємство як ліквідне.

Коефіцієнт покриття ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом аналізованого періоду загалом збільшує своє значення з 1,369 в 2016 році до 1,594 в 2018 році. Попри це, розраховані значення не відповідають оптимально встановленому 2, що свідчить про недостатню вартість оборотних активів товариства в порівнянні з вартістю поточних зобов'язань і забезпечень господарюючого суб'єкта.

Таким чином, в ході проведеного аналізу було виявлено, що досліджуване нами ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки має стійкий фінансовий стан. Проведений фінансово-господарський аналіз визначив, що у підприємства спостерігається ефективна структура капіталу, наявність та достатність власного та власного оборотного капіталу, підвищення обсягів чистого доходу, підвищення прибутковості. Розрахунок шести головних показників фінансового стану свідчить про достатній рівень ліквідності та фінансової стійкості з тенденцією до покращення. При цьому, протягом 2016-2018 років ПрАТ МЗМВ «Оскар» має не ефективну структуру активів, що характеризується недостатністю оборотних активів товариство та знижує його ліквідність.

2.2. Розрахунок узагальнюючих і часткових показників фінансової стійкості ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар»

Сучасна діяльність підприємств, особливо в умовах соціально-політичної нестабільності та фінансової кризи, вимагає постійного забезпечення фінансової стійкості. Як зазначалось раніше, тільки завдяки ефективно впровадженій системі управління фінансовою стійкістю товариства мають змогу швидко реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі. При цьому, підґрунтям для прийняття правильних управлінських рішень є результати проведеного аналізу фінансової стійкості підприємства. Саме тому, нами пропонується здійснити комплексну оцінку фінансової стійкості товариства на основі аналізу спочатку узагальнюючих та часткових показників, а вже потім доповнити її методами розрахунку інтегральних показників.

Своєчасна та всебічна оцінка фінансової стійкості підприємства та факторів впливу на неї дозволяють виявити слабкі місця фінансової діяльності підприємства, оцінити їх вплив та розробити управлінські рішення щодо їх нейтралізації або зменшення впливу шляхом формування ефективного механізму забезпечення фінансової стійкості.

Розпочнемо оцінку фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» з аналізу узагальнюючих показників, методика розрахунку яких наведена в пункті 1.3 та з використанням формул 1.1-1.7. Дані розрахунки представлено в таблиці 2.6.

Аналізуючи дані таблиці 2.6 можна сказати наступне. Так, протягом 2016-2018 років у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається зменшення власного капіталу з 421265 тис. грн. в 2016 році до 405 278 тис. грн. в 2018. Схожа тенденція спостерігається і у необоротних активів товариства, які мають загально знижувальну тенденцію. Власні кошти досліджуваного нами товариства мають неоднозначну тенденцію. Так, в 2017 році їх вартість зменшилась на 43988 тис. грн. та становили – 3582 тис. грн., а в 2018 році проти

2017 року відбулось їх збільшення на 56811 тис. грн., що на кінець року становило – 60393 тис. грн.

Таблиця 2.6 – Розрахунок узагальнюючих показників фінансової стійкості
ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр., тис. грн.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018р. від 2017 р.
Власний капітал (ВК)	421265	410971	405278	-10294	-5693
Необоротні активи (НА)	373695	407389	344885	33694	-62504
Наявність власних коштів (В)	47570	3582	60393	-43988	56811
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД)	49569	4131	71138	-45438	67007
Наявність загальних коштів (ЗК)	49569	4131	71138	-45438	67007
Запаси (ЗП)	67553	90299	127659	22746	37360
Надлишок (+), дефіцит (-) власних коштів (ФВ)	-19983	-86717	-67266	-66734	19451
Надлишок (+), дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД)	-17984	-86168	-56521	-68184	29647
Надлишок (+), дефіцит (-) загальних коштів (ФЗК)	-17984	-86168	-56521	-68184	29647
Тип фінансової стійкості	Кризовий стан	Кризовий стан	Кризовий стан	—	—

В 2017 році показник наявності власних та довгострокових позикових коштів ПрАТ МЗМВ «Оскар» становив 4131 тис. грн., що на 45438 тис. грн. менше за 2016 рік, а в 2018 році – 71138 тис. грн., що є більшим за показник 2017 року на 67007 тис. грн. В 2016 році у товариства спостерігався однакових з попереднім показником – показник наявності загальних коштів, адже за аналізований період у підприємства не було короткострокових кредитів та

позик. Вартість запасів ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом аналізованого періоду збільшилась з 67553 тис. грн. в 2016 році до 127659 тис. грн. в 2018 році.

Протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається збільшення дефіциту власних коштів для формування запасів. Так, в 2016 році значення показника дефіциту становило – 19983 тис. грн., в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення дефіциту до 86717 тис. грн., а в 2018 році проти 2017 року – дефіцит зменшився на 19451 тис. грн. та на кінець року становив - 67266 тис. грн. У підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років спостерігаються однакові значення дефіциту власних та довгострокових позикових коштів для формування запасів та дефіцит загальних коштів для формування запасів. Так, дані показники в 2016 році становили – 17984 тис. грн., в 2017 році – 86168 тис. грн., а в 2018 році – 56521 тис. грн. Всі розраховані значення мають від'ємне значення ($S=0$; 0 ; 0) протягом 2016-2018 років, що свідчить про кризовий стан товариства та свідчить про зниження фінансової стійкості. Така ситуація означає, що підприємство на межі банкрутства, оскільки воно не може розрахуватися з кредиторами, є кредити, які не сплачені в установлені строки та прострочений дебет або кредит борг. Головною причиною такого стану є неефективна структура активів, а саме висока вартість необоротних активів.

Розраховані узагальнюючі показники фінансової стійкості є основою для розрахунку запасу фінансової міцності, що проводиться за формулою 1.8 (таблиця 2.7).

Аналізуючи результати розрахунку запасу фінансової стійкості в таблиці 2.7 відзначимо відсутність запасу стійкості фінансового стану ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років. Так, даний показник в 2016 році становив – -8,7 днів, в 2017 році відбулось погіршення показника до -36,5 днів, а в 2018 році відбулось покращення до -16,7 днів. Дана тенденція свідчить про загальне зниження рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років.

Таблиця 2.7 – Розрахунок запасу фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
Надлишок загальних коштів (ФЗК), тис. грн.	-17984	-86168	-56521	-68184	29647
Чиста виручка (В), тис. грн.	738572	849443	1215815	110871	366372
Запас фінансової стійкості (ЗФС), днів	-8,8	-36,5	-16,7	-27,8	19,7

Наступним етапом проведення оцінки фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» є розрахунок часткових показників відповідно до алгоритму розрахунку, що було наведено в таблиці 1.3 (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Розрахунок часткових показників фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт автономії	0,755	0,706	0,756	-0,049	0,050
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,245	0,294	0,244	0,049	-0,050
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	0,324	0,416	0,322	0,092	-0,094
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,118	0,009	0,156	-0,109	0,147
Коефіцієнт фінансової залежності	1,324	1,416	1,322	0,092	-0,094
Коефіцієнт фінансової стабільності	3,089	2,405	3,104	-0,685	0,699
Маневреність робочого капіталу	1,363	21,859	1,795	20,496	-20,064
Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	0,005	0,001	0,031	-0,004	0,030

Продовження таблиці 2.8

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,005	0,001	0,026	-0,003	0,024
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,015	0,003	0,082	-0,011	0,079
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,985	0,997	0,918	0,011	-0,079
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,118	0,009	0,156	-0,109	0,147
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,005	0,001	0,027	-0,003	0,025
Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	0,734	0,046	0,557	-0,688	0,512
Коефіцієнт страхування бізнесу	0,002	0,002	0,002	0,000	0,000
Коефіцієнт страхування статутного капіталу	0,150	0,150	0,150	0,000	0,000
Коефіцієнт страхування власного капіталу	0,003	0,003	0,003	0,000	0,000
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	0,269	0,024	0,373	-0,246	0,349

Розрахунки часткових показників таблиці 2.8 результати тенденцій розрахунку узагальнюючих показників, які в 2017 році зменшуються, а в 2018 році проти 2017 року - збільшуються. Проте, лише три показники з вісімнадцяти не відповідають нормативно встановленим значенням, це такі як: коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт страхування бізнесу та коефіцієнт страхування власного капіталу.

Так, коефіцієнт автономії ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років загалом збільшує своє значення та при цьому перевищує встановлене еталонне значення $>0,5$, що є свідченням фінансової стійкості товариства. Так, в 2016 році даний показник становив 0,755, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення до 0,706, а в 2018 році проти 2017 року – збільшення до 0,756, що свідчить про збільшення частки власного капіталу в загальному капіталі товариства.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2017 році проти 2016 року збільшився на 0,049 та становив – 0,294, а в 2018 році проти 2017 року відбулось зменшення до 0,244, що є свідченням зменшення частки позикових джерел фінансування в сукупному капіталі товариства. Відзначимо, що даний показник є меншим за рекомендоване значення 0,5, що свідчить про фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар».

В 2016 році у підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» на одну гривню вкладених у активи власних коштів припадало 0,324 грн. позикових коштів. В 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення показника співвідношення позикового та власного капіталу до 0,416 грн., а в 2018 році проти 2017 року – зменшення до 0,322 грн. Розраховані значення свідчать про зменшення позикових коштів та збільшення власного капіталу, що призвело до покращення фінансової стійкості підприємства.

Протягом 2016-2018 років у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається загальне збільшення показника маневреності власного капіталу, що є позитивною тенденцією. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення даного коефіцієнта на 0,109, а в 2018 році проти 2017 року - збільшення на 0,147, що на кінець року становило – 0,156. При цьому, розраховані значення даного коефіцієнта не досягають оптимально встановленого еталону 0,5 і більше, що характеризує підприємство як фінансово нестійке.

В 2016 році у підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» коефіцієнт фінансової залежності становить 1,324, в 2017 році проти 2016 року відбулось його збільшення на 0,092, а в 2018 році проти 2017 року – зменшення на 0,094, що на

кінець року становило – 1,322. Такі результати є меншими за оптимальне значення 2, що є свідченням фінансово стійкого становища.

У аналізованого нами товариства протягом 2016-2018 років спостерігається перевищення власного капіталу над позиковим капіталом, про що свідчать розрахунки коефіцієнта фінансової стабільності. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення даного показника на 0,685, а в 2018 році проти 2017 року – збільшення на 0,699, що на кінець року становило 3,104. При цьому відзначимо, що розраховані значення є вищими за оптимальне та характеризують підприємство як стабільне.

Частка запасів у загальній сумі робочого капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2016 році становила 1,363, в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення показника маневреності на 20,496, а в 2018 році проти 2017 року – зменшення на 20,064, що на кінець року становило – 1,795.

Розраховані значення коефіцієнта залучених джерел в необоротних активах товариства не перевищує еталонне значення 0,1, що свідчить про фінансово стійке становище підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів товариства протягом 2016-2018 років не досягає оптимального значення 0,5, що є свідченням не значної вартості довгострокових зобов'язань та фінансової стабільності підприємства. Такі ж висновки стосуються і коефіцієнта довгострокових зобов'язань, який протягом аналізованого періоду загалом підвищився з 0,015 до 0,082, але при цьому не досяг еталону 0,2.

Протягом 2016-2018 років у підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається загальне зменшення коефіцієнта. Так, в 2017 році проти 2016 року його значення збільшилось на 0,011, а в 2018 році проти 2017 року – зменшення на 0,079, що є свідченням оптимальної структури позикових джерел.

Протягом 2016-2018 років у аналізованого нами товариства відбулось загальне збільшення коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними

коштами. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення даного показника на 0,109, а в 2018 році проти 2017 року – збільшення на 0,147, що на кінець року становило – 0,156. Розраховані значення 2016 та 2018 років перевищують оптимальне 0,1, що є свідченням фінансової стійкості підприємства.

Відзначимо, що підприємство ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років є незалежним від довгострокових зобов'язань, так як розрахований коефіцієнт фінансового левериджу знаходиться в оптимальних межах 0,1. Коефіцієнт фінансового левериджу в 2016 році становив 0,005, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення до 0,001, а в 2018 році проти 2017 року – збільшилось до 0,027, що свідчить про фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар».

Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом у ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років зменшується, але при цьому значення 2016 та 2018 років перевищують оптимальну межу в 0,2, що є свідченням фінансової стабільності.

Коефіцієнт страхування бізнесу аналізованого нами підприємства протягом 2016-2018 років не перевищує еталонне значення 0,1. Так, протягом 2016-2018 років він залишається незмінним – 0,002 та свідчить про те, що в на 1 грн. майна припадає 0,002 грн. зарезервованого капіталу. Коефіцієнт страхування статутного капіталу також залишається незмінним – 0,150, а коефіцієнт страхування власного капіталу – 0,003.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років загалом збільшується з 0,269 до 0,373 в 2018 році, що свідчить про покращення фінансової стійкості товариства.

Проведені розрахунки за частковими показниками фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» не відповідають результатам узагальнюючих показників. Так, результати розрахованих коефіцієнтів фінансової стійкості визначили досліджуване товариство як підприємство з нормальною фінансовою стійкістю, а результати за узагальнюючими показниками – кризовою фінансовою

стійкістю. Відзначимо, що методика розрахунку узагальнюючих показників повністю заснована на вартості власного оборотного капіталу товариства, якого у досліджуваного нами товариства недостатньо. Так, і розрахований коефіцієнт маневреності власного капіталу не досяг оптимально встановленого значення, що підтвердило результати розрахунку узагальнюючих показників. Саме тому, використання лише методу розрахунку узагальнюючих є неефективним в системі забезпечення фінансової стійкості. Більш комплексно досліджує рівень фінансової стійкості – розрахунок часткових показників. Головними негативними факторами впливу на фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році є: недостатність власного оборотного капіталу, не ефективна структура активів та недостатність резервного капіталу у товариства.

2.3 Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» з використанням методів розрахунку інтегрального показника

Для забезпечення комплексності дослідження фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» необхідним є доповнення діагностики оцінки з використанням розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості. Відмітимо, що інтегральний показник фінансової стійкості підприємства являє собою єдину числову характеристику рівня фінансової стійкості досліджуваного об'єкта, при розрахунку якого використовуються ті показники фінансової стійкості, які мають найбільший вплив на сукупний стан фінансової стійкості товариства.

Проведення оцінки фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» з використанням розрахунку інтегрального показника пропонується шляхом дослідження ймовірності настання банкрутства з використанням дискримінантних моделей прогнозування, а також шляхом використання інтегрального метода оцінки фінансової стійкості. Так, початковим етапом

оцінки є проведення розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості, що наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Інтегральний метод оцінки фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
1. Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами ($Z_{\text{в.о.к.}}$)	3,089	2,405	3,104	-0,685	0,699
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів ($K_{\text{м.а.н.}}$)	0,118	0,009	0,156	-0,109	0,147
3. Індекс постійного активу ($K_{\text{п.а.}}$)	0,679	0,750	0,743	0,072	-0,007
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{\text{д.з.п.к.}}$)	0,005	0,001	0,027	-0,003	0,025
5. Коефіцієнт накопичення зносу ($K_{\text{н.з.}}$)	0,435	0,475	0,526	0,041	0,051
6. Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{\text{р.а.}}$)	0,632	0,702	0,810	0,070	0,108
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів ($K_{\text{з.с.}}$)	0,324	0,416	0,322	0,092	-0,094
8. Інтегральний показник фінансової стійкості	-0,098	-0,145	0,213	- 0,047	0,359

Аналізуючи результати розрахунків, що наведено в таблиці 2.9 можна сказати, що за 2016-2018 роки у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається покращення фінансової стійкості. Так, коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами товариства в 2017 році проти 2016 року зменшив своє значення на 0,685 та становив – 2,404, а в 2018 році проти 2017

року відбулось збільшення на 0,699, що перевищило навіть значення 2016 року та становило – 3,104. Дана тенденція є свідченням покращення рівня фінансової стійкості товариства та підвищення вартості власного оборотного капіталу.

Коефіцієнт маневреності власних коштів у ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2017 році проти 2016 року зменшився на 0,109, а в 2018 році проти 2017 року відбулось його збільшення на 0,147, що на кінець року становило – 0,156. Дана загальнозбільшувальна тенденція та факт відповідності всіх розрахованих значень еталонному – 0,5 свідчить про стійкий фінансовий стан товариства.

Індекс постійного активу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2016 році становив 0,679, в 2017 році – 0,75, а в 2018 році – 0,743. Дана тенденція свідчить про збільшення частки основних засобів та необоротних активів товариства у власному капіталі.

Розраховані значення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років не повністю відповідають еталонному значенню, що є свідченням покращення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта

Протягом 2016-2018 років у ПрАТ МЗМВ «Оскар» спостерігається загальне збільшення ступеня зносу основних засобів, що є свідченням застарілості основного обладнання та устаткування. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось збільшення коефіцієнт накопичення зносу на 0,041, а в 2018 році проти 2017 року – ще на 0,051, що на кінець року становило – 0,526.

Коефіцієнт реальної вартості майна ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2016 році становив 0,632, в 2017 році – 0,02, а в 2018 році – 0,810. Збільшення даного показника свідчить про підвищення виробничого потенціалу товариства, адже збільшення частки основних засобів та запасів підприємства є достатніми для забезпечення ефективної роботи суб'єкта господарювання.

Відзначимо зменшення частки позикових коштів ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році проти 2016 та 2017 років, що свідчить про підвищення фінансової стійкості підприємства. Так, коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів в 2017 році проти 2016 року збільшився на 0,092, а в 2018 році проти

2017 року відбулось зменшення майже на те ж значення – 0,0,094, що на кінець року становило – 0,322.

Інтегральний показник фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2016 та 2017 роках є меншим за 0, що є свідченням зниження фінансової стійкості товариства в цих роках. В 2018 році у досліджуваного нами товариства спостерігається значне збільшення інтегрального показника проти 2017 року на 0,359, що на кінець року становило – 0,213. Отримане значення 2018 року свідчить про покращення фінансової стійкості товариства. Динаміка зміни інтегрального показника фінансової стійкості зображено на рисунку 2.3.

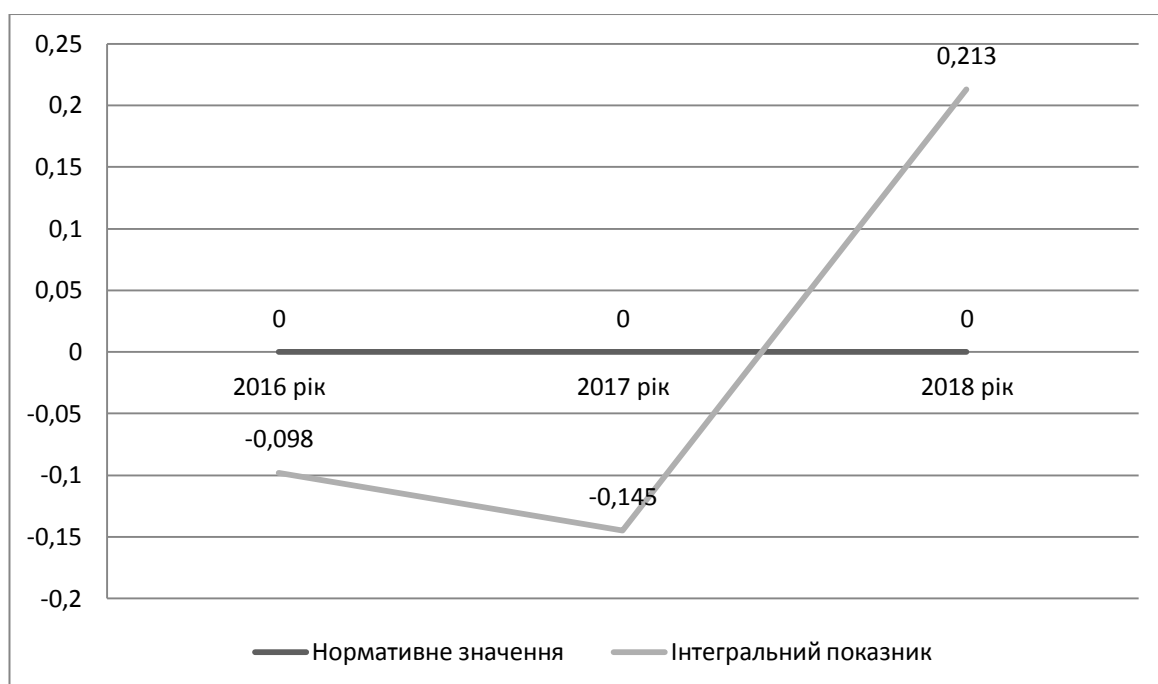

Рисунок 2.3 – Інтегральний показник фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Доповнити інтегральну оцінку фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» пропонується на основі розрахунку дискримінантних моделей настання банкрутства.

Розпочати оцінку фінансової стійкості товариства з використання методів розрахунку ймовірності настання банкрутства пропонується з модифікованої дискримінантної моделі Z-показника Альтмана, що проводиться на основі формули 1.9 визначеної в пункті 1.3 (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Показники оцінки ймовірності настання банкрутства за дискримінантною моделлю Альтмана ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
X1	0,089	0,006	0,118	-0,083	0,112
X2	0,105	0,051	0,120	-0,054	0,069
X3	0,129	0,062	0,147	-0,066	0,085
X4	3,089	2,405	3,104	-0,685	0,699
X5	1,324	1,460	2,269	0,135	0,809
Z-показник Альтмана	3,168	2,704	4,204	-0,464	1,500

Розраховані результати дискримінантної моделі Альтмана для ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років свідчать про те, що ризик настання банкрутства у товариства не існує (рисунок 2.4).

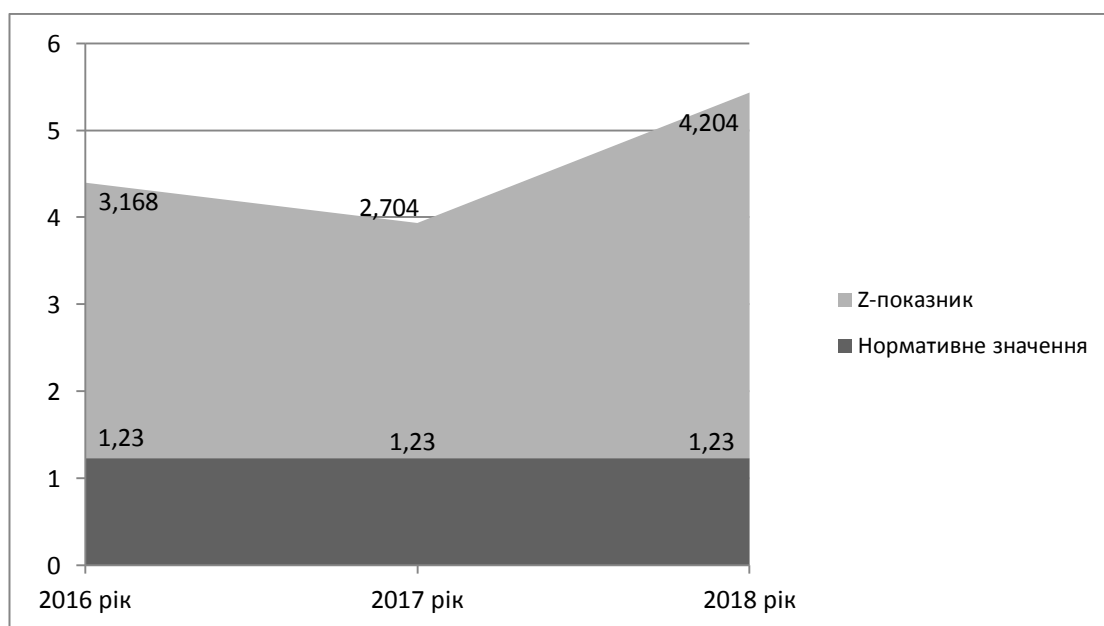

Рисунок 2.4 – Динаміка Z-показника Альтмана ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Так, всі розраховані значення Z-показника Альтмана перевищують нормативно встановлене 1,23, що є свідченням фінансово стійкого стану товариства. В 2016 році значення Z-показника Альтмана становило – 3,168, в 2017 році проти 2016 року відбулось його зменшення до 2,704, а в 2018 році

проти 2017 року – збільшення до 4,402, що є найкращим розрахованим результатом та свідчи про найліпшу фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років.

Наступною дискримінантною моделлю оцінки ймовірності настання банкрутства ПрАТ МЗМВ «Оскар» є модель Спрінгейта, розрахунок якої наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Показники оцінки ймовірності настання банкрутства за моделлю Спрінгейта для ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
A	0,330	0,300	0,356	-0,030	0,057
B	0,129	0,062	0,147	-0,066	0,085
C	0,534	0,213	0,658	-0,321	0,445
D	1,324	1,460	2,269	0,135	0,809
Z-показник Спрінгейта	1,616	1,224	2,160	-0,392	0,936

Розраховане значення Z-показника Спрінгейта ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році є більшими за значення 2016 та 2017 року, а також за нормативно встановлене – 0,862, що свідчить про те, що у товариства ризик настання банкрутства мінімальний (рис.2.5).

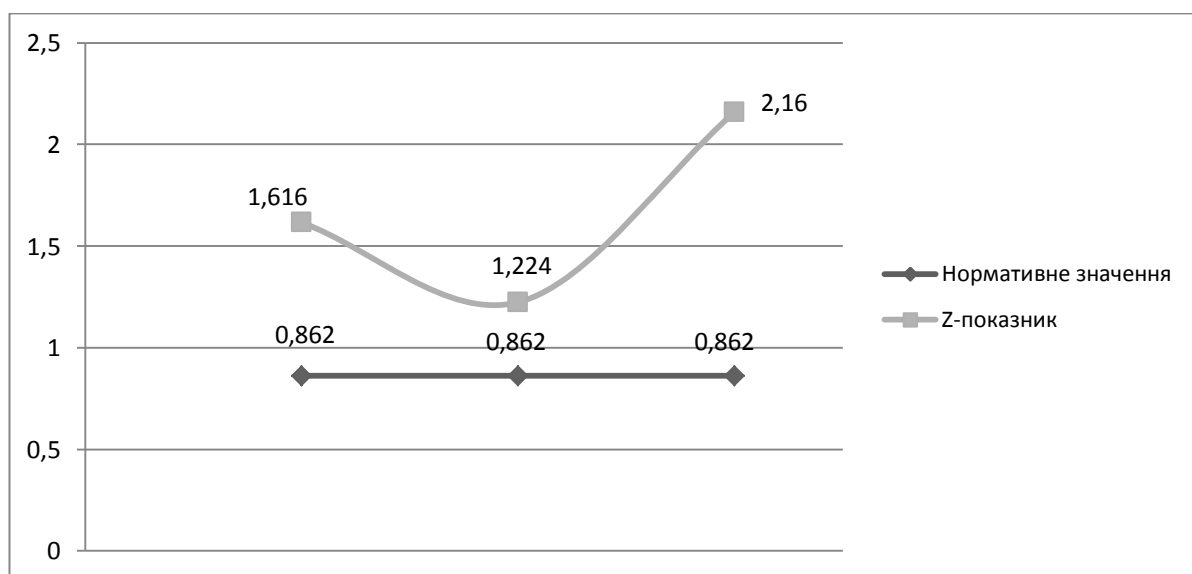

Рис. 2.5 – Динаміка Z-показника Спрінгейта ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр.

В 2017 році Z-показник Спрінгейта набуває найменшого значення 1,224, хоча навіть дане значення перевищує нормативне значення 0,862. Так, в 2018 році Z-показник Спрінгейта має значення 2,160, що є найбільшим. Таким чином, ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом досліджуваного періоду має низьку ймовірність настання банкрутства.

Наступною дискримінантною моделлю оцінки фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» є універсальна дискримінантна модель, розрахунок якої наведено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Оцінка ймовірності настання банкрутства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр. за універсальною дискримінантною моделлю

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
X1	1,298	0,330	1,252	-0,968	-0,079
X2	4,150	3,416	4,472	-0,734	1,056
X3	0,105	0,051	0,120	-0,054	0,069
X4	0,080	0,035	0,053	-0,045	0,018
X5	0,086	0,099	0,096	0,013	-0,003
X6	1,324	1,460	2,269	0,135	0,809
Z-показник	3,890	1,630	3,952	-2,260	2,322

Розраховані значення універсального Z-показника ПрАТ МЗМВ «Оскар» за універсальною дискримінантною моделлю за 2016 та 2018 роки – 3,89 та 3,952 відповідно – є більшими за нормативне значення 2, що є характеризує підприємство як фінансово стійке. Так, значення 2017 року – 1,63 показує, що в цьому році фінансова стійкість порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує.

Наступною дискримінантною моделлю прогнозування банкрутства є модель Матвійчука, розрахунок якої проводиться за формулою 1.12. проведемо розрахунок оціночних показників та наведемо їх в таблиці

Таблиця 2.12 – Оцінка ймовірності настання банкрутства ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 рр. за моделлю Матвійчука

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+;-) 2017 р. від 2016 р.	Відхилення (+;-) 2018 р. від 2017 р.
X1	0,492	0,428	0,554	-0,064	0,125
X2	5,497	4,987	10,146	-0,510	5,160
X3	1,718	2,041	2,979	0,323	0,938
X4	0,755	0,685	0,441	-0,070	-0,244
X5	0,269	0,021	0,331	-0,249	0,310
X6	0,245	0,294	0,244	0,049	-0,050
X7	3,089	2,405	3,104	-0,685	0,699
Z-показник	3,717	3,114	5,037	-0,603	1,924

Розраховані значення Z-показника Матвійчука ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом аналізованого періоду мають схожу з іншими розрахованими дискримінантними моделями тенденцію. Так, в 2017 році проти 2016 року відбулось зменшення показника на 0,603, що на кінець року становило – 3,114, а в 2018 році проти 2017 року відбулось збільшення на 1,924, що на кінець року становило – 5,037. Всі розраховані значення інтегрального показника є більшими за нормативне значення 1,104, що відповідає задовільному фінансовому стану, низькій ймовірності настання кризових явищ та підвищенню фінансової стійкості товариства.

Проведена оцінка фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» на основі розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості та Z-показників дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства виявила односпрямованість тенденцій зміни показників, відсутність ймовірності настання банкрутства, а також підвищення фінансової стійкості товариства в 2018 році.

На основі проведеного аналізу фінансової стійкості за узагальнюючими та частковими показниками, а також комплексними методами оцінки з розрахунком інтегрального показника фінансової стійкості та Z-показників дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства можна визначити

наступні головні негативні фактори впливу, які можуть спричинити погіршення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар»:

1. Неефективна структура активів. Так, недостатня частка оборотних активів в сукупних активах товариства протягом 2016-2018 років призвела до недостатності власного оборотного капіталу та зниження фінансової стійкості, свідченням чого стали розрахунки узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

2. Зниження ефективності управління фінансовою стійкістю ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2017 році про, що свідчить тенденція до погіршення узагальнюючих та часткових показників, а також інтегральних дискримінантних показників.

Виявленні негативні фактори впливу потребують нейтралізації шляхом формування стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар», впровадженні системи антикризового управління фінансовою стійкістю, як напрям забезпечення короткострокового прогнозування, а також подолання головного негативного фактора – недостатності оборотного капіталу товариства шляхом проведення політики оптимізації структури активів.

Висновки за розділом 2

В ході проведеного фінансово-економічного аналізу ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки було виявлено, що досліджуване нами товариство має стійкий фінансовий стан. Так, головними характеристиками стійкого фінансового стану є: ефективна структура капіталу, що характеризується високою часткою власних коштів та достатністю власного оборотного капіталу; підвищення обсягів чистого доходу та прибутковості товариства. Розрахунок шести головних показників фінансового стану свідчить про достатній рівень ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості з

тенденцією до покращення в 2018 році. При цьому, протягом 2016-2018 років ПрАТ МЗМВ «Оскар» має не ефективну структуру активів, що характеризується недостатністю оборотних активів товариство та знижує його ліквідність.

Проведене дослідження фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» протягом 2016-2018 років на основі розрахунку узагальнюючих показників визначило дефіцит власних, довгострокових позикових коштів та загальних коштів, що відносить аналізоване нами товариство до кризового типу фінансової стійкості. Розраховане за 2016-2018 роки значення запасу фінансової стійкості товариства підтвердило отримані результати та визначило дефіцит запасу – 8,8, 36,5 та 16,7 днів відповідно. Доповненням до результатів узагальнюючих показників став розрахунок відносних показників, більшість яких охарактеризували підприємство фінансово стійке. Протилежні результати оцінки за узагальнюючими та частковими показниками можна пояснити тим, що методика розрахунку узагальнюючих показників повністю основана на вартості власного оборотного капіталу товариства, якого у досліджуваного нами товариства недостатньо, що і є головним негативним фактором впливу на рівень фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».

Проведена оцінка фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» на основі розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості та Z-показників дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства виявила: односпрямованість тенденцій зміни показників, що в 2018 році набувають найліпшого значення та свідчать про найвищий рівень фінансової стійкості товариства за аналізований період; повну відсутність ймовірності настання банкрутства, свідченням чого є перевищення розрахованих значень над рекомендаційними.

Результатом проведеної оцінки фінансової стійкості є виявлені головні негативні фактори впливу, які спричинили погіршення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар»: неефективна структура активів та недосконала система управління фінансовою стійкістю. Нейтралізація виявлених негативних

факторів впливу на фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар» можлива при розробці стратегії забезпечення фінансової стійкості; впровадженні системи антикризового управління, як наряду забезпечення короткострокового прогнозування; оптимізації структури активів.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ПРАТ МЗМВ «ОСКАР»3.1 Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості товариства
на основі матриці фінансової рівноваги Ж. Франсона та І. Романа

Фінансова стійкість вітчизняних товариств є однією з головних умов ефективної та стабільної роботи в складних конкурентних ринкових умовах. Підприємство, що характеризується фінансово стійким станом та платоспроможністю має низку переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при залученні інвестицій, отриманні кредитів та позик, виборі постачальників та підборі кваліфікованих кадрів. Чим вища стійкість підприємства, тим вища його незалежність від несподіваних змін ринкової кон'юнктури та нижча ймовірність настання банкрутства.

Дослідження питання підвищення фінансової стійкості є актуальним, оскільки в даний час головною проблемою ефективного функціонування підприємств є низький рівень їх фінансової стійкості. Виступаючи дієвим інструментом фінансового контролінгу, без якого неможливо налагодити ефективне антикризове фінансове управління фірмою, система завчасного попередження й реагування на погіршення фінансового стану суб'єкта підприємництва є специфічною інформаційною системою, покликаною своєчасно виявляти кризову ситуацію, що напругу або опосередковано загрожує його подальшому нормальному функціонуванню й навіть існуванню, та оперативно сигналізувати про це менеджерському персоналу підприємства [23, с. 99].

В сучасних умовах діяльності товариств, що характеризуються постійним настанням кризових явищ, планування дозволяє уникнути великих помилок в оцінці можливих альтернатив ринкової динаміки, поведінки конкурентів і партнерів на внутрішньому і зовнішніх ринках, що само собою знижує вплив

зовнішніх факторів на фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Забезпечення фінансової стійкості підприємства на короткостроковий та довгостроковий період можливе при формуванні та реалізації фінансової стратегії забезпечення фінансової стійкості, яка, при цьому, є підпорядкованою та не суперечить загальній стратегії фірми.

При виборі стратегії забезпечення фінансової стійкості доцільно використовувати матрицю фінансових стратегій, яка дозволяє визначити перспективний напрям зміни фінансово-господарського стану досліджуваного товариства. Матриця фінансових стратегій дозволяє визначати не тільки поточне положення підприємства з позицій фінансової стійкості та ризику, але й розглядати ситуацію в динаміці для можливості прогнозування зміни фінансової стратегії залежно від зміни важливих показників діяльності, а також прогнозувати майбутнє положення, цілеспрямовано змінюючи показники як важелі впливу та знижуючи рівень фінансового ризику.

Французькими вченими Ж. Франшоном і І. Романе був запропонований один з варіантів використання матриці фінансової рівноваги. Він ґрунтується на розрахунку трьох коефіцієнтів:

— результат господарської діяльності, що з економічної точки зору може бути визначений як грошові кошти підприємства після фінансування. РГД говорить про ліквідність підприємства після фінансування всіх витрат, що пов'язані з його розвитком. Позитивне значення даного показника дає підставу готуватись до реалізації масштабних інвестиційних проектів;

— результат фінансової діяльності відображає фінансову політику підприємства. При його підрахунку треба користуватись лише рухом фінансових потоків. Вирішальне значення для визначення знаку РФД має знак зміни позикових коштів. При збільшенні використання позикових коштів РФД зростає і стає позитивним. В міру збільшення витрат, що пов'язані з оплатою позикових коштів, РФД починає знижуватись;

— результат фінансово-господарської діяльності показує величину і динаміку грошових коштів підприємства після здійснення всього комплексу

інвестиційно-виробничої та фінансової діяльності фірми. Негативні значення результату фінансово-господарської діяльності протягом довгого періоду може призвести до банкрутства підприємства. Для підприємства бажано мати позитивні значення показника. При позитивних значеннях РФГД стратегічний фінансовий ризик мінімальний. Проте залежно від кон'юнктури допускаються незначні коливання навколо нульової відмітки (безпечна зона) [64, с. 139].

Більш усучаснену методику оцінки фінансової рівноваги, що оновлену систему бухгалтерського обліку згідно з міжнародними та національними стандартами наводить в своїй праці Педченко Н.С. Запропонована методика фінансової стабілізації підприємств використовує схему взаємозв'язку видів діяльності та звіту про фінансові результати. В основу даної методики покладені такі показники, як валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат від іншої діяльності, фінансовий результат від звичайної діяльності, скоригований на результат від надзвичайної діяльності, зміна потреби в оборотному капіталі, в необоротних активах та кредиторської заборгованості [53, с. 12].

Автор пропонує для чіткого визначення показників необхідних для застосування матриці фінансової рівноваги застосувати схему взаємозв'язку видів діяльності та звіту про фінансові результати [51]. Методика розрахунку показників фінансової рівноваги підприємств наведено в таблиці 3.1.

Основними показниками для визначення рівня фінансової рівноваги є: фінансовий результат від операційної діяльності (Б), фінансовий результат від іншої діяльності (В) та фінансовий результат від звичайної діяльності скоригований на результат від надзвичайної діяльності (Г). Відзначимо, що відповідно новим стандартам бухгалтерського обліку у фінансовій звітності підприємств відсутні показники П.1 – П.4, тому відправною точкою в системі оцінки фінансової рівноваги є чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (П.5 р.2000). Показник валовий прибуток (збиток) наведено в звіті про фінансові результати – р. 2090.

Таблиця 3.1 – Методика розрахунку показників фінансової рівноваги підприємства

Показник	Умовне позначення
Доход (виручка) від реалізації продукції	П.1
Податок на додану вартість	П.2
Акцизний податок	П.3
Інші вирахування з доходу	П.4
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	$П.5 = П.1 - П.2 - П.3 - П.4$
Собівартість реалізованої продукції	П.6
Валовий прибуток (збиток)	$A = П.5 - П.6$
Зміни потреби в оборотному капіталі	П.7
Операційні доходи	П.8
Операційні витрати	П.9
Фінансовий результат від операційної діяльності	$Б = A - П.7 - П.8 - П.9$
Інвестиції в основний капітал	П.10
Приріст кредиторської заборгованості	П.11
Відсотки по позиках	П.12
Дивіденди власникам підприємства	П.13
Податкові платежі з прибутку підприємства	П.14
Фінансові надходження	П.15
Інші доходи	П.16
Фінансові витрати	П.17
Інші витрати	П.18
Фінансовий результат від іншої діяльності	$В = П.11 - П.10 - П.12 - П.13 - П.14 - П.17 - П.18 + П.15 + П.16$
Різниця між надзвичайними доходами і витратами	П.19
Фінансовий результат від звичайної діяльності скоригований на результат від надзвичайної діяльності	$Г = Б + В + П.19$

Джерело: [51, с. 75]

Першим етапом оцінки фінансової рівноваги підприємства є розрахунок фінансового результату від операційної діяльності (Б), що проводиться наступним чином: валовий прибуток (р. 2090) збільшується на розмір отриманих операційних доходів (р. 2120) і зменшується на суму операційних

витрат (р. 2130-2180) та на приріст потреби в оборотному капіталі. Фінансовий результат від операційної діяльності підприємства характеризує достатність власних коштів суб'єкта господарювання для фінансування його виробничих потреб у розрізі нарощення оборотного капіталу на плановий період.

Наступним етапом оцінки фінансової рівноваги є розрахунок фінансового результату від іншої діяльності (В), що свідчить про залучення (скорочення) додаткових джерел фінансових ресурсів. Розраховується шляхом зміни обсягу заборгованості, скоригованої на розмір фінансових втрат (проценти за кредит), дивідендних виплат, податкових платежів, інвестиційних вкладень та збільшена на обсяги отриманих доходів від фінансової та інвестиційної діяльності.

Останнім показником для прогнозування рівня фінансової рівноваги та визначення стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства є фінансовий результат від звичайної діяльності, скоригований на результат від надзвичайної діяльності (Г). Даний показник розраховується шляхом суми показників Б і В та збільшена на доходи від надзвичайної діяльності та зменшена на витрати від надзвичайної діяльності. Його величина дозволяє оцінити обсяг вільних коштів підприємства після фінансування усіх витрат та потреб виробничого розвитку.

Трактування отриманого фінансового результату від звичайної діяльності скориговану на результат від надзвичайної діяльності наступне:

- якщо $\Gamma < 0$, то підприємство відчуває нестачу вільних грошових коштів, що може призвести до ліквідних ускладнень або скорочення можливостей підприємства щодо фінансування невиробничих витрат;
- якщо $\Gamma > 0$ підприємство має в своєму розпорядженні вільні грошові кошти для фінансування соціального розвитку, фінансового інвестування, створення резервних фондів [51, с. 77].

Прогнозування фінансової рівноваги підприємства, визначення ймовірності настання ліквідних ускладнень та стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства рекомендовано проводити на основі матриці фінансової рівноваги Ж. Фаншоне та І. Романе (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Матриця фінансової рівноваги Ж. Фаншоне та І. Романе

Показник	$B < 0$ (гальмування)	$B \approx 0$ (стабілізація)	$B > 0$ (прискорення)
$B > 0$ (повільне зростання)	1 $\Gamma \approx 0$	4 $\Gamma > 0$	6 $\Gamma \gg 0$
$B \approx 0$ (оптимальне зростання)	7 $\Gamma < 0$	2 $\Gamma \approx 0$	5 $\Gamma > 0$
$B < 0$ (форсоване зростання)	9 $\Gamma \ll 0$	8 $\Gamma < 0$	3 $\Gamma \approx 0$

Джерело: [51, с. 77]

Трактування результатів отриманого фінансового результату від звичайної діяльності скоригованого на результат від надзвичайної діяльності відбувається наступним чином:

- квадранти 1, 2, 3 – матриці визначають позицію рівноваги підприємства;
- квадранти 4, 5, 6 – позицію успішного розвитку підприємства;
- квадранти 7, 8, 9 – позицію дефіциту ліквідних коштів підприємства.

Проведемо оцінку фінансової рівноваги ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2018 рік для визначення стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства на майбутній період (таблиця 3.3).

Аналізуючи дані таблиці 3.3 можна сказати, що розраховане значення фінансового результату від звичайної діяльності скоригованого на результат від надзвичайної діяльності ПрАТ МЗМВ «Оскар» становить 51551 тис. грн., що свідчить про наявність вільних грошових коштів в розпорядженні господарюючого суб'єкта, що можуть бути спрямовані на фінансування соціального розвитку, фінансового інвестування або створення резервних фондів.

Відповідно до розрахованих значень ($B > 0$, $B < 0$, $\Gamma > 0$) однозначного квадранта фінансової рівноваги немає. При цьому, відповідно до результатів фінансового результату від операційної діяльності (Б) та фінансового результату від іншої діяльності (В) досліджуване нами товариство слід віднести до квадранта 1 «Батько сімейства», де фінансовий результат від звичайної діяльності скоригований на результат від надзвичайної діяльності дорівнює 0.

Дані результати характеризують ПрАТ МЗМВ «Оскар», як товариство, що знаходиться в зоні фінансової рівноваги та є фінансово стійким.

Таблиця 3.3 – Розрахунок показників фінансової рівноваги ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2018 рік

Показник	2018 рік
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	1215815
Собівартість реалізованої продукції	1076274
Валовий прибуток (збиток)	139541
Зміни потреби в оборотному капіталі	16491
Операційні доходи	20665
Операційні витрати	81137
Фінансовий результат від операційної діяльності	62578
Інвестиції в основний капітал	-62504
Приріст кредиторської заборгованості	-58597
Відсотки по позиках	0
Дивіденди власникам підприємства	0
Податкові платежі з прибутку підприємства	14694
Фінансові надходження	66
Інші доходи	112
Фінансові витрати	0
Інші витрати	418
Фінансовий результат від іншої діяльності	-11027
Різниця між надзвичайними доходами і витратами	0
Фінансовий результат від звичайної діяльності скоригований на результат від надзвичайної діяльності	51551

Ситуація перша, коли результат операційної діяльності має позитивне значення, але перекривається негативним фінансовим результатом від іншої діяльності. Характеристика даної ситуації свідчить, що підприємство забезпечує ефективну операційну діяльність та має можливість поповнювати оборотний капітал за рахунок власних джерел. Зовнішніх джерел фінансування недостатньо (вони не використовуються або їх обсяг значно скоротився) для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Для подальшого зміцнення конкурентної позиції підприємству пропонується переглянути політику стосовно залучення додаткових джерел фінансування [51, с. 79].

Описана ситуація повністю відповідає приведеній раніше оцінці фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар», який визначає найбільш впливові характеристики господарюючого суб'єкта:

1. Достатність власних джерел фінансування. Дійсно, протягом в 2018 році у товариства частка власного капіталу становить 75%, хоча сама вартість власного капіталу в 2018 році зменшилась.

2. Товариство ПрАТ МЗМВ «Оскар» характеризується недостатністю зовнішніх джерел фінансування, вони не використовуються, а їх обсяг значно скоротився. Підтвердженням цих слів є зменшення частки позикових коштів в капіталі товариства до 25%.

Отже, для покращення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» товариству необхідно провести оцінку ефективності структури капіталу для виявлення можливостей ефективного залучення позикових коштів та спрямування їх в оборотний капітал суб'єкта господарювання. При цьому, залучення позикових коштів та зосередження їх більшої частки в оборотних активах товариства призведе до поліпшення структури активів товариства, збільшення власного оборотного капіталу та підвищення рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» в прогностичному році.

Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» передбачає виділення можливих сценарії розвитку суб'єкта господарювання. Та, перехід з стану «Батько сімейства» (квадрант 1) можливий до квадрантів: 2 «Стійка рівновага», 4 «Рантє» та 7 «Епізодичний дефіцит» (рисунок 3.1).

За умови найбільш ефективної діяльності ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2019 році господарюючий суб'єкт може перейти в квадрант 4 «Рантє», що є оптимістичним прогнозом за умови виконання всіх зазначених напрямів покращення фінансової стійкості підприємства. Так, четверта ситуація характерна для підприємств, позитивний фінансовий результат господарювання яких залежить від позитивного фінансового результату від операційної діяльності. Політика залучення додаткових джерел фінансування його цілком

вляштовує. Якщо підприємство не планує нарощення обсягів господарювання, то головною проблемою буде розробка стратегії інвестування фінансових ресурсів [51, с. 80].

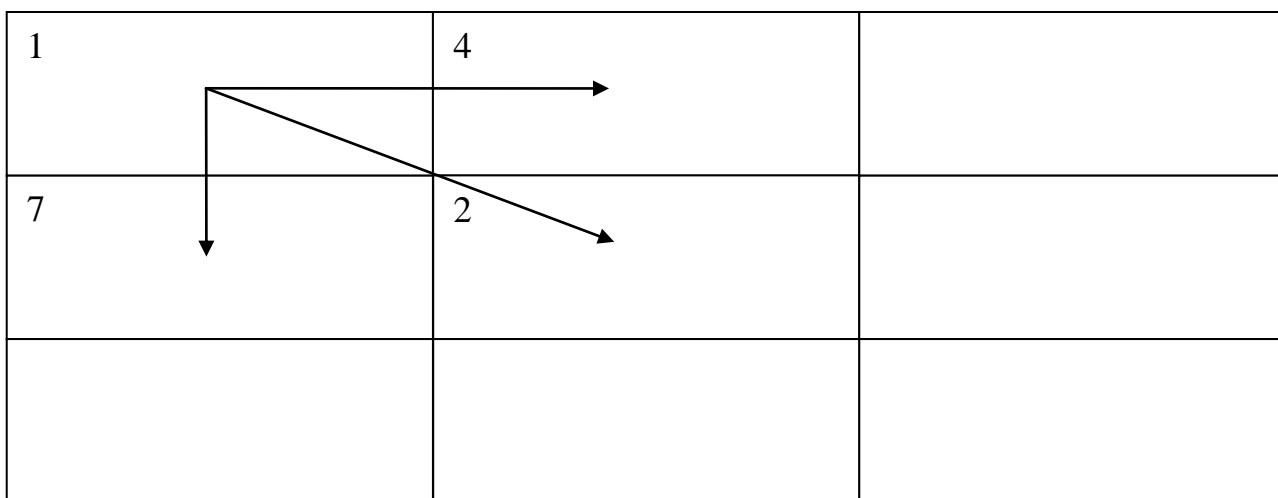

Рисунок 3.1 – Стан ПрАТ МЗМВ «Оскар» на матриці фінансової стратегії та ймовірні варіанти його розвитку

Квадрант 2 «Стійка рівновага» характеризує сталу фінансову стійкість підприємства, достатність власних коштів, незмінність обсягів заборгованості, оптимальна структура джерел фінансування та планові обсяги діяльності повністю забезпечені фінансовими ресурсами.

Наступним варіантом переходу з квадранта 1 є перехід до 7 квадранту «Епізодичний дефіцит», для якого характерне отримання фінансових результатів від операційної діяльності у межах потреби на фінансування приросту в оборотному капіталі та зменшення заборгованості, що призвело до позиції дефіциту. Рекомендується нормалізувати обсяги господарювання, що призведуть до підвищення прибутковості підприємства, та переглянути політику залучення додаткових джерел фінансування [51, с. 81]. Перехід до даного квадранту є небезпечним для товариства в цілому.

Отже, для покращення позицій фінансової рівноваги та підвищення рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» пропонується впровадження стратегії забезпечення фінансової стійкості, що включає в себе проведення наступних заходів:

1. Забезпечення оптимального співвідношення між власними та позиковими джерелами фінансування товариства. Так, визначення можливих додаткових джерел залучення позикових коштів при ефективній структурі капіталу є напрямом забезпечення фінансової стійкості досліджуваного товариства.

2. Забезпечення ефективної структури активів товариства, що передбачає оновлення основних засобів суб'єкта господарювання та збільшення оборотних активів, що в свою чергу призведе до збільшення власного оборотного капіталу та підвищення фінансової стійкості товариства.

3. Впровадження дієвого механізму забезпечення фінансової стійкості товариства в короткостроковому періоді. Так, постійне відстеження та аналіз стійкості фінансового стану, а також запобігання втраті фінансової стійкості є ключовими елементами процесу антикризового управління. Саме тому, впровадження постійно діючої системи антикризового управління фінансовою стійкістю ПрАТ МЗМВ «Оскар» є умовою забезпечення фінансової стійкості товариства.

3.2 Забезпечення фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» шляхом впровадження системи антикризового управління

В сучасних умовах наростаючих кризових явищ зовнішнього середовища, пов'язаній з цим невизначеності та зміні у внутрішньому середовищі підприємств сучасним інструментом забезпечення фінансової стійкості підприємств є антикризове управління. Даний інструмент забезпечення фінансової стійкості дозволяє швидко реагувати на динамічні зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ, шляхом вдосконалення процесу ціле визначення, фінансового планування та розробці дієвих управлінських рішень

щодо підвищення фінансової стійкості товариства та його фінансового стану вцілому.

Антикризове управління враховує систему можливостей і небезпек розвитку суб'єкта господарювання, виникнення надзвичайних ситуацій, здатних змінити поточний стан фінансової стійкості товариства та спрогнозувати його на майбутнє.

На сьогоднішній день існує безліч трактувань поняття «антикризове управління підприємством», які є багатозначними та деколи – протилежними. Існують чотири погляди щодо введення в дію антикризового управління на підприємстві, результатом чого є різні трактування його сутності. Так, в першому випадку під антикризовим управлінням розуміють – управління суб'єктом господарювання в умовах кризового стану економіки. Другим випадком є управління підприємством в період внутрішньої кризової ситуації, що відбулось в результаті неефективного управління. Третій випадок – управління підприємством, що стоїть на межі банкрутства, а вже четвертий – у період банкрутства. Таким чином, проблема впровадження ефективної системи антикризового управління як інструменту забезпечення фінансової стійкості потребує конкретного пояснення.

Розпочнемо з того, що криза – це ситуація, що характеризується високою небезпекою, станом невпевненості, відчуттям невідкладності. Сучасна вітчизняна економіка характеризується значною кількістю дестабілізуючих факторів впливу, які важко прогнозуються. Тому, основними причинами її виникнення кризового стану вітчизняних суб'єктів господарювання можна назвати:

- недостатній рівень знань про можливості передбачення кризи;
- низький рівень функціонування і взаємозв'язку між такими важливими механізмами як соціально-політичний, господарсько-економічний, культурно-психологічний;
- незадовільне керівництво, яке є первинним внутрішнім чинником і головною першопричиною розвитку кризи (недостатні знання керівництва;

незбалансована адміністративна команда; відсутність стратегічного підходу; слаба дисципліна; аморальність і недостатність ентузіазму);

— недостатній контроль, який проявляє себе в трьох аспектах: відсутність планування, необґрунтоване ухвалення рішень, випадкові відхилення, помилки та прорахунки (інженерні, управлінські, політичні);

— неналежне виконання фінансовими службами покладених на них функцій, зокрема - відсутність гнучкого фінансового планування та аналізу, управління ризиками та інше [31].

Лігоненко Л. О. під антикризовим управлінням розуміє спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства [37].

З погляду Василенка В. О., «антикризове управління — це управління, в якому передбачена небезпека кризи, аналіз її симптомів, заходів щодо зниження негативних наслідків кризи та використання її факторів для позитивного розвитку» [10].

Терещенко О. О. розуміє поняття антикризового фінансового управління підприємством як застосування специфічних методів та прийомів управління фінансами, які дають змогу забезпечити безперервну діяльність підприємств на основі управління зовнішніми та внутрішніми ризиками профілактики та нейтралізації фінансової кризи. Саме антикризове фінансове управління є необхідною складовою системи корпоративного управління й уможливорює реалізацію інноваційної моделі розвитку підприємства [73].

На нашу думку, під антикризовим управлінням суб'єктом підприємництва слід розуміти систему управління, яка має всебічний характер та спрямована на запобігання кризовим ситуаціям, що можуть виникати в майбутньому, шляхом виявлення факторів впливу, виду та стадій кризи, можливих сценаріїв перебігу, а також управлінських рішень для її подолання.

Впровадження системи антикризового управління підприємством як пряму забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» дасть можливість постійного моніторингу рівня фінансової стійкості та впровадження заходів спрямованих на попередження виникнення кризових ситуацій у товариства.

Побудова системи антикризового управління зумовлює необхідність у визначенні сукупності об'єктивно необхідних дій та кроків у досягненні єдиної мети – забезпечення фінансової стійкості.

В останні роки набув поширення процес складання «дорожніх карт реформ», що передбачає окреслення проблем у галузі, встановлення цілей, виконавців та термінів виконання програм. Загалом поняття «дорожня карта» належить до планування шляхів або маршрутів, які існують або можуть існувати в певному місці, щоб досягти певної мети. Розглядають дане поняття як докладний план на перспективу з наочним представленням сценарію розвитку чи механізмів реалізації [52, с. 129].

Під «маршрутом» розуміється шлях розвитку, становлення, формування явища або об'єкта; позначення (шлях файлу), що вказує, де потрібно шукати файлу; шлях передавання повідомлень між вузлами та терміналами [11].

Застосування маршрутизації у сфері управління докладно розписано в праці колективу авторів на чолі з Педченко Н. С. [52]. Так, науковці розглядають поняття «маршрутизація управління потенціалом розвитку ЖКГ» як процес візуального представлення сценарію розвитку потенціалу підприємств ЖКГ за напрямками управління компонентами «ресурси-можливості-інновації», на якому відображені можливі стратегічні сценарії розвитку з урахуванням результатів інформаційно-комунікативного та аналітично-проектного дослідження [52, с. 130].

Узагальнюючи наведені поняття «дорожня карта», «маршрут» та «маршрутизація управління потенціалом розвитку ЖКГ», хочемо навести власне бачення поняття «маршрутизація антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства». Так, під даним поняттям слід

розуміти процес візуального представлення сценаріїв розвитку підприємства шляхом проведення системи комплексного управління спрямованого на забезпечення фінансової стійкості підприємства шляхом запобігання кризових ситуацій в майбутньому.

Для побудови маршрутизації антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства необхідно розглянути процедуру проведення антикризового управління підприємством в цілому. Так, на думку Маховки В. М. процедура проведення антикризового управління проходить в дев'ять етапів:

- 1-й етап – створення спеціалізованої робочої групи;
- 2-й етап – проведення діагностики та оцінка параметрів кризи;
- 3-й етап – визначення мети і завдань антикризового управління, пошук способів виходу підприємства з кризи, визначення необхідних ресурсів, перевірка можливості досягнення поставлених цілей;
- 4-й етап – оцінка ресурсного потенціалу та часових обмежень антикризового управління;
- 5-й етап – розробка антикризової програми;
- 6-й етап – створення системи реалізації антикризової програми виходу підприємства з кризової ситуації;
- 7-й етап – організація впровадження антикризової програми та контроль за її виконанням;
- 8-й етап – аналіз доцільності подальшого проведення заходів щодо виходу підприємства з кризової ситуації;
- 9-й етап – розробка заходів щодо прогнозування і профілактики майбутніх кризових ситуацій [43, с. 220].

Враховуючи механізм управління фінансовою стійкістю підприємства, що було наведено в першому розділі роботи на рисунку 1.4 та наведену процедуру проведення антикризового управління, пропонуємо наступну маршрутизацію антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства (рисунок 3.2).

Рисунок 3.2 – Маршрутизація антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» [авторська розробка на основі: 52, 43, 20]

Першим етапом антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» є побудова інформаційної платформи проведення антикризового управління та створення робочої групи для її реалізації. Так, на даному етапі необхідним є дослідження мети проведення, завдань для досягнення мети, принципів, функцій та методів.

Так, метою проведення антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства ПрАТ МЗМВ «Оскар» є підтримка нормальної фінансової стійкості товариства та покращення тенденції його зміни до абсолютної.

Головним завданням антикризового управління на цьому етапі виступає:

- своєчасне діагностування передкризового стану та прогнозування кризових явищ;
- усунення неплатоспроможності, формування фінансової стійкості підприємства, мінімізація наслідків фінансової кризи;
- запобігання зниженню інвестиційної привабливості, скороченню власних коштів для фінансування виробничо-господарської діяльності, залученню значних коштів, які можуть призвести до фінансових труднощів чи фінансової кризи;
- моніторинг і постійний аналіз кадрової політики підприємства, вжиття заходів щодо зменшення плинності кадрів та формування стабільно постійного персоналу;
- аналіз відхилень в інноваційній активності підприємства;
- постійне дослідження збутової діяльності підприємства і своєчасне реагування на значні відхилення [17, с. 196].

На нашу думку, головне завдання антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості досліджуваного нами товариства полягає у дослідженні причин недостатності власного оборотного капіталу підприємства та розробка рішень щодо його збільшення.

На другому етапі антикризового управління проводиться постійна діагностика рівня фінансової стійкості підприємства. Найбільш оптимальним

методом оцінки фінансової стійкості з позиції витрати часу та точності отриманих результатів є метод розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості. Так, даний метод комплексно оцінює фінансову стійкість підприємства на основі розрахунку сукупності фінансових коефіцієнтів, визначає єдиний інтегральний показник із легко відстежувальною динамікою в часовому просторі, а також визначає рівень фінансової стійкості відповідно отриманих значень. Саме тому, даний метод є найбільш ефективним, швидким та точним, що може бути використаним в системі моніторингу фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».

Третій етап проведення антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства має на меті: визначити чи знаходиться підприємство в стані кризи та які саме чинники вплинули на поточний рівень фінансової стійкості підприємства. Негативні фактори впливу на рівень фінансової стійкості піддаються комплексній діагностиці для подальшого їх усунення або мінімізації.

Відзначимо, що проведена нами оцінка рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки виявила його кризовий стан відповідно до узагальнюючих показників фінансової стійкості. Так, головною причиною такого стану нами було виявлено недостатність власного оборотного капіталу, що є результатом неефективної структури активів товариства.

Наступним етапом проведення антикризового управління є визначення стадії розвитку кризових явищ на підприємстві та реалізація функцій антикризового управління відповідно до стадії. Даний етап потребує більш детального розгляду. Так, колектив авторів на чолі з Коваленко В.В. пропонує розглядати наступні функції антикризової програми фінансової стійкості відповідно до типів фінансової стійкості, що наведено в таблиці 3.4.

Зазначимо, що наведені функції антикризового управління можуть бути реалізовані органами управління товариства в межах прийнятих антикризових програм (якщо підприємство знаходиться на етапі кризи чи подолання кризи) або при реалізації превентивних заходів.

Таблиця 3.4 – Функції антикризового управління на підприємстві на різних стадіях розвитку кризових явищ [26, с. 200]

Функції	Характеристика	Результат реалізації
Етап попередження кризи		
Діагностика внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства	Відстеження сигналів зовнішнього і внутрішнього середовищ, які потенційно можуть спричинити кризу	Інформаційне забезпечення процесів прийняття рішень учасниками антикризового управління
Оцінка можливих наслідків впливу негативних чинників	Оцінка ступеня впливу негативних чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ та визначення шляхів протидії їм	Розробка альтернативних заходів протидії негативним чинникам зовнішнього та внутрішнього середовищ
Реалізація превентивних заходів	Вибір програми протидії негативному впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ	Зниження негативного впливу ризиків на діяльність підприємства
Етап управління в умовах кризи		
Виявлення симптомів кризи	Своєчасна фіксація перших симптомів кризи у діяльності підприємства	Оцінювання наявності симптомів кризи, їх кількісна характеристика й прогноз впливу на підприємство
Аналіз причин кризи	Визначення та аналіз причин кризи	Наявність інформації для прийняття рішення щодо можливих антикризових заходів
Ідентифікація типу та глибини кризи	Діагностика підсистем організації на наявність кризи та глибини кризових явищ	Визначені кризові процеси та тенденції їх розвитку в окремих підсистемах функціонування підприємства
Реалізація антикризових програм	Вибір та реалізація програми діяльності підприємства в умовах кризи	Зменшення впливу кризових явищ зовнішнього та внутрішнього середовищ
Аналіз наслідків антикризових програм	Визначення та аналіз фактичних наслідків реалізації антикризових програм	Визначені наслідки реалізації антикризових програм для стабілізації діяльності підприємства
На етапі подолання кризи		
Оцінювання посткризового стану	Визначення наслідків впливу кризи на підприємство	Кількісна та якісна оцінка наслідків кризи
Визначення керованих та некерованих чинників кризи	Визначення чинників, які в подальшому необхідно відслідковувати, і тих, до яких треба адаптуватися	Інформація про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства – основа для формування нової стратегії
Розробка нових стратегій	Розробка альтернативних стратегій подальшого розвитку	Нові альтернативні стратегії, у тому числі, превентивна антикризова
Вибір та реалізація стратегії	Обрання серед альтернативних	Стратегія розвитку підприємства

Формування антикризової програми передбачається на етапі управління підприємством в умовах кризи та на етапі подолання кризи. Так, це є складним багатоетапний процесом, який потребує інтеграції формальних та неформальних оцінок корисності і результативності окремих антикризових альтернатив, виходячи із заданих цільових параметрів антикризового процесу.

Виходячи з отриманих раніше результатів оцінки рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар», що охарактеризували підприємство з позицій фінансово стійкого положення, необхідності в розробці антикризової програми немає, адже товариство знаходиться на етапі попередження кризи. Відповідно до наведених в таблиці 3.4 функцій антикризового управління, для забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» необхідним постає розробка управлінських рішень щодо попередження кризи (розробка превентивних заходів).

Виявлені впродовж другого та третього розділів роботи фактори негативного впливу на рівень фінансової стійкості товариства ПрАТ МЗМВ «Оскар» вимагають негайного введення управлінських рішень щодо їх нейтралізації. Отже, головними превентивними заходами для забезпечення фінансової стійкості та попередження кризового стану на підприємстві ПрАТ МЗМВ «Оскар» є управлінські рішення, що визначено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Превентивні заходи подолання індикаторів кризи фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар»

№ з/п	Виявлений індикатор кризи	Заходи щодо його нейтралізації
1	Зменшення вартості капіталу	Зменшення вартості капіталу в 2018 році свідчить про скорочення обсягів діяльності товариства. Нами пропонується провести політику нарощення обсягів виручки від реалізації товарів, робіт, послуг, за рахунок розширення мережі збуту товарів. Максимальна активізація збутової діяльності підприємства, за рахунок надання знижок покупцям, помірним зменшенням ціни, а також застосування масової реклами, призведе до збільшення отриманої виручки та нарощення вартості капіталу товариства.

Продовження таблиці 3.5

№ з/п	Виявлений індикатор кризи	Заходи щодо його нейтралізації
2	Недостатність власного оборотного капіталу товариства	Недостатність власного оборотного капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» призвело до зниження рівня фінансової стійкості товариства. Саме тому, нами пропонується підвищити вартість власного оборотного капіталу шляхом поліпшення структури активів товариства (збільшення вартості оборотних активів).
3	Оптимізація структури активів та пасивів товариства	Забезпечення ефективної структури капіталу можливе з шляхом визначення негативних чинників впливу на зміну оптимальності структури активів та пасивів, а також їх нейтралізація завдяки впровадженні управлінських рішень.

Кінцевим етапом проведення антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» є прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства відповідно до розробленої антикризової програми/превентивних заходів з метою вивлення ефективності від їх запровадження.

Відзначимо, що дотримання розроблених превентивних антикризових управлінських рішень не тільки забезпечить підвищення рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» в майбутньому періоді, а і збільшить рівень прибутковості, покращить структуру капіталу та модернізує технічну базу господарюючого суб'єкта.

3.3 Оптимізація балансу як напрям забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар»

Головним пріоритетом в системі забезпечення фінансової стійкості підприємства та управління ним в цілому є оптимізація структури балансу, а

саме його капіталу, що обумовлено потребою в достатньому фінансовому забезпеченні господарської діяльності підприємства, а також його активів, що характеризує ефективність фінансувань та забезпеченість фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Метою визначення оптимальної структури балансу відповідно до діючих в Україні стандартів бухгалтерського обліку та методичних рекомендацій з аналізу фінансового стану підприємств є визначення допустимих (мінімальних та максимальних) меж вартості статей балансу при яких забезпечується фінансова стійкість підприємства.

Боярко Ірина в своїй праці наводить методику оптимізації балансу підприємства. В основі даної методики оптимізації лежить агрегований баланс в оцінках ліквідності. Відповідно до рівня ліквідності активи підприємства поділяються на наступні групи:

- найбільш ліквідні активи (A1) – суми грошових коштів та їх еквівалентів, а також короткострокові фінансові вкладення;
- середньо ліквідні активи (A2) – це дебіторська заборгованість та інші активи, для перетворення на готівку яких потрібен певний час;
- низько ліквідні активи (A3) – це запаси підприємства за статтями II розділу «Оборотні активи» активу балансу, для їх перетворення на готівку потрібен певний час, пов'язаний з їх реалізацією та налагодженням сталих ділових відносин з покупцями;
- важко ліквідні активи (A4) – це активи підприємства, які використовуються в процесі господарської діяльності протягом тривалого періоду [57, с. 147].

Пасиви балансу групуються залежно від терміновості сплати зобов'язань наступним чином:

- поточна кредиторська заборгованість (П1) – це кредиторська заборгованість підприємства товарного та нетоварного характеру та доходи майбутніх періодів, забезпечення наступних витрат і платежів, які будуть погашені протягом операційного циклу;

— короткострокові кредити банків (П2) – це поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями та короткострокові кредити банків;

— довгострокові зобов'язання і забезпечення (П3) – це довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви;

— постійні пасиви (П4) – це власний капітал підприємства [57, с. 148].

У процесі оптимізації структури балансу підприємства науковець спирається на нормативи показників, представлені в методичних розробках Міністерства фінансів та Міністерства економіки України [1; 2], загальний перелік яких та алгоритм розрахунку показані в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Показники фінансового стану підприємства для яких встановлено нормативні значення [9, с. 160]

Назва показника	Порядок розрахунку	Нормативне значення
Методика Міністерства економіки України [1]		
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{OA + BMB}{P3}$	$\geq 1,5$
Коефіцієнт покриття	$\frac{OA}{P3}$	> 1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{GK + PF1}{P3}$	0,1-0,2
Власні оборотні активи	$BK - HA$	> 0
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	$\frac{BOA * 100}{3}$	$> 50\%$
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	$\frac{BK + ZHBP + DMP - HA}{OA}$	$\geq 0,1$
Коефіцієнт фінансової автономії	$\frac{BK}{B}$	$\geq 0,5$
Методика Міністерства фінансів України [2]		
Коефіцієнт покриття	$\frac{OA}{P3}$	> 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{OA - 3}{P3}$	0,6-0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{GK + PF1}{P3}$	> 0
Чистий оборотний капітал, тис. грн	$OA - P3$	> 0
Коефіцієнт автономії	$\frac{BK}{B}$	$> 0,5$
Коефіцієнт фінансування	$\frac{ZHBP + D3 + P3 + DMP}{BK}$	< 1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$\frac{OA - P3}{OA}$	$> 0,1$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{OA - P3}{BK}$	> 0

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує обсяг грошових коштів та поточних фінансових інвестицій у розрахунку на 1 грн. поточних зобов'язань і його нормативне значення повинно коливатись в межах 0,1–0,2, що математично можна записати так:

$$0,1 < \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2} < 0,2 \quad (3.1)$$

Виразити поточні зобов'язання підприємства через обсяг найбільш ліквідних активів науковець пропонує наступним чином:

$$5A_1 < \Pi_1 + \Pi_2 < 10A_1 \quad (3.2)$$

Відповідно до цього, у нормально працюючого суб'єкта господарювання поточні зобов'язання повинні в 5–10 разів перевищувати суму вкладень у найбільш ліквідні активи.

Аналогічним чином було розраховано нормативні значення питомої ваги окремих складових активів і пасивів в балансі, який повністю задовольняє встановлені вимоги щодо необхідного рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості [9, с. 162]. Нормативи оптимальної структури агрегованого балансу підприємства наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Нормативи оптимальної структури агрегованого балансу підприємства

Показник	За нижньою межею граничних значень		За верхньою межею граничних значень	
	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага, %	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага, %
Валюта балансу	21,9 A_1	100,00	31,55 A_1	100,00
Постійні та довгострокові пасиви	16,9 A_1	77,17	21,55 A_1	68,30
З них:				
Постійні пасиви	16 A_1	73,06	21,55 A_1	68,30
Поточні зобов'язання	5 A_1	22,83	10 A_1	31,70
Необоротні активи	14,9 A_1	68,04	15,55 A_1	49,29
Оборотні активи	4,5 A_1	20,55	11 A_1	34,87
Запаси і витрати	6 A_1	27,40	14 A_1	44,37
З них:				
Запаси	3,5 A_1	15,98	9 A_1	28,53
Витрати майбутніх періодів	2,5 A_1	11,42	5 A_1	15,85
Поточна дебіторська заборгованість	0	0,00	A_1	3,17

Грошові кошти та ПФІ	A_1	4,57	A_1	3,17
Власні оборотні активи	$0,45 A_1$	2,05	$1,1 A_1$	3,49

Відмітимо, що з переходом України на нові стандарти бухгалтерського обліку, де окремого розділу активу балансу «Витрати майбутніх періодів» не існує, нами пропонується провести збільшення обсягу та питомої ваги оборотних активів на витрати майбутніх періодів. Так, при розрахунку за нижньою межею граничних нормативних значень обсяг оборотних активів становить – $7A_1$ (31,97%), а за верхньою межею – $16A_1$ (50,72%).

Проведемо розрахунки оптимальної структури балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» виходячи із вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій (A_1) 2018 року – 34575 тис. грн. А також наведемо питому вагу статей агрегованого балансу досліджуваного нами товариства за 2018 рік (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 – Оцінка відповідності структури агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» вимогам його оптимальності в 2018 році

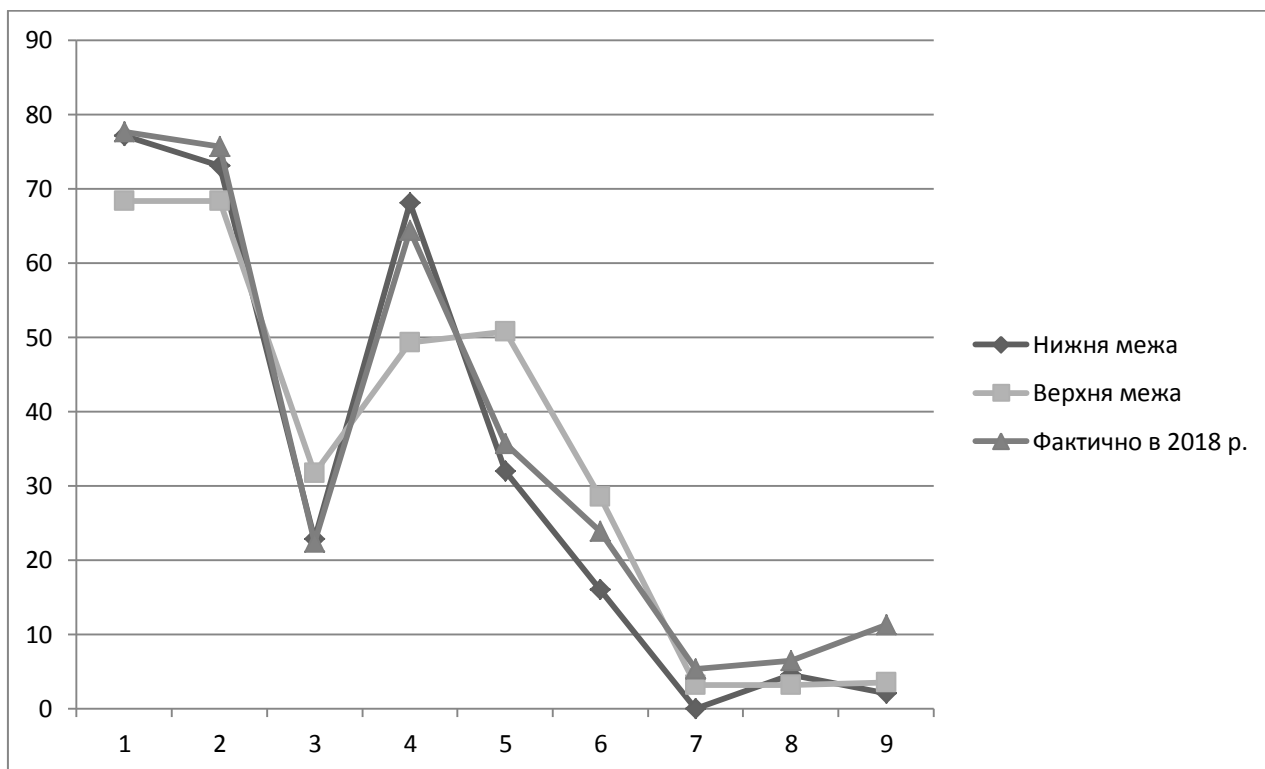
Показник	2018 рік	Питома вага, %	Обсяг (нижня межа), тис. грн.	Обсяг (верхня межа), тис. грн.
Валюта балансу	535854	100,00	757192,5	1090841,25
Постійні та довгострокові пасиви	416023	77,64	584317,5	745091,25
З них:				
Постійні пасиви	405278	75,63	553200	745091,25
Поточні зобов'язання	119831	22,36	172875	345750
Необоротні активи	344885	64,36	515167,5	537641,25
Оборотні активи	190969	35,64	242025	553200
Запаси	127659	23,82	121012,5	311175
Поточна дебіторська заборгованість	28735	5,36	0	34575
Грошові кошти та ПФІ	34575	6,45	34575	34575
Власні оборотні активи	60393	11,27	15558,75	38032,5

Аналізуючи дані таблиці 3.8 можна сказати наступне. Так, в 2018 році структура капіталу досліджуваного товариства не є оптимальною. Так, постійні та довгострокові пасиви ПрАТ МЗМВ «Оскар» мають питому вагу – 77,64%,

що не знаходиться в допустимих оптимальних межах 77,17%–68,30% та є свідченням наявності невикористаного потенціалу. Поточні зобов'язання досліджуваного товариства в 2018 році становлять 22,36% валюти балансу. Так, розраховане значення не відповідає нижній допустимій межі – 22,83%. Такі результати свідчать про те, що у досліджуваного товариства існує резерв збільшення позикового капіталу та капіталу в цілому для забезпечення оптимальності структури капіталу із збереженням ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Отже, нарощення позикових джерел фінансування є напрямом забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» на майбутній період.

Наведемо характер відхилень фактичних значень питомої ваги окремих статей агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2018 рік від нормативних значень верхньої та нижньої межі на рисунку 3.3.

Умовні позначення:

- 1 – Постійні та довгострокові пасиви
- 2 – Постійні пасиви
- 3 – Поточні зобов'язання
- 4 – Необоротні активи
- 5 – Оборотні активи

- 6 – Запаси
- 7 – Поточна дебіторська заборгованість
- 8 – Грошові кошти та ПФІ
- 9 – Власні оборотні активи

Рисунок 3.3 – Оцінка відповідності структури балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» вимогам ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості в 2018 році

Аналізуючи активи досліджуваного нами товариства необхідно відмітити, що фактичні значення питомої ваги необоротних та оборотних активів в 2018 році знаходяться в межах допустимих значень. Так, питома вага необоротних активів в сукупних активах ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році становить – 64,36%, що знаходиться в межах 68,04%-49,29%. При цьому, відзначимо, що фактичне значення 2018 року приближене до нижньої межі відповідності вимогам платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості.

Аналогічна ситуація спостерігається у частки оборотних активів ПрАТ МЗМВ «Оскар» в сукупних активах товариства, яка в 2018 році становить – 35,64%, що знаходиться в межах 31,97% - 50,72%. Так, фактичне значення даного показника наближається до нижньої межі оптимального значення, що є свідченням наявності резервів покращення рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства. Отже, необхідним є впровадження управлінських рішень щодо зменшення частки необоротних активів товариства ПрАТ МЗМВ «Оскар» та збільшення частки оборотного капіталу. Так, оптимізація структури активів досліджуваного товариства дасть можливість підвищити фінансову стійкість, платоспроможність та ліквідність підприємства.

Частка запасів ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році становила – 23,82%, що повністю відповідає вимогам платоспроможності, фінансової стійкості та ліквідності, адже відповідають оптимальним межах 15,98% - 28,53%.

Частка поточної дебіторської заборгованості в сукупних активах досліджуваного нами товариства в 2018 році становить – 5,36%. Розраховане значення перевищує вищу межу оптимально допустимого значення – 3,17% та свідчить про занадто високу вартість дебіторської заборгованості в 2018 році, що потребує зниження.

Частка грошових коштів та поточних фінансових інвестицій в сукупних активах ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році становить – 6,45%. Розраховане значення не відповідає межам оптимальності, а перевищує їх. При цьому, забезпечує високий рівень абсолютної ліквідності товариства та не потребує коригування.

Власні оборотні активи досліджуваного нами товариства значно перевищують межу оптимальності. Так, в 2018 році частка власного оборотного капіталу в сукупному капіталі ПрАТ МЗМВ «Оскар» становила – 11,27%, що вище за верхню оптимальну межу на 7,78 п.п. При цьому відмітимо, що наявного в 2018 році власного оборотного капіталу недостатньо для формування абсолютної фінансової стійкості підприємства. Причиною такого стану є невідповідність оптимальній структурі активів та капіталу підприємства, що потребує подальшого удосконалення.

Проведений розрахунок межей оптимальних значень статей агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» році не відповідають фактичним значенням 2018 року. Так, фактичне значення валюти балансу в 2018 році становило – 535854 тис. грн., що є меншим за нижню межу оптимального значення на 221339 тис. грн., а від верхньої межі – на 554987 тис. грн. Такі результати є свідчень завищеної вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій товариства, адже всі проведені розрахунки статей агрегованого балансу відштовхнулись від поточної вартості грошових коштів ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році.

З метою підвищення рівня забезпечення фінансової стійкості підприємства нами пропонується впровадити додаткові управлінські рішення:

— зменшення частки власного капіталу підприємства та збільшення позикового. Так, проведена оцінка відповідності оптимальним значенням агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» дала можливість вивити резерв зменшення частки власного капіталу з дотриманням ефективного рівня фінансової стійкості. Досягнути зменшення частки можливо шляхом спрямування нерозподіленого прибутку товариства в запаси, адже як було

визначено раніше існує резерв збільшення частки запасів при збереженні фінансової стійкості. При цьому, збільшення частки позикових коштів ПрАТ МЗМВ «Оскар» можливе при отриманні короткострокових кредитів та позик.

— збільшення частки оборотних активів та зменшення необоротних. Покращення структури активів ПрАТ МЗМВ «Оскар» можливе при збільшенні частки запасів товариства, а також збільшення вартості витрат майбутніх періодів. При цьому, значну увагу необхідно приділити оновленню основних засобів товариства шляхом впровадження політики прискореного списання застарілих основних виробничих засобів з метою нагромадження фінансових ресурсів для наступного вкладання коштів у придбання більш прогресивного устаткування, впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних виробничих засобів.

Використовуючи розраховані значення, оптимальні межі частки окремих статей агрегованого балансу та фактичні значення статей балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році пропонуємо провести розрахунки прогнозного рівня фінансової стійкості товариства з врахуванням запропонованих управлінських рішень щодо забезпечення оптимальності активів та капіталу, а також забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Припустимо, що запропоновані управлінські рішення призведуть до зниження частки постійних та довгострокових пасивів з 77,64% до 75%, при цьому частка власного капіталу приблизно становить 73%, а інші 2% – довгострокові зобов'язання і забезпечення. Відповідно до таблиці 3.8, необхідна частка оборотних активів підприємства для забезпечення його фінансової стійкості становить – 45%, а необоротних активів – 55%. Проведемо розрахунки вартості власного оборотного капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» відповідно оптимальної структури агрегованого балансу з метою визначення ймовірного рівня фінансової стійкості товариства при дотриманні превентивних управлінських рішень та рішень щодо покращення структури капіталу (активів).

Розрахунки прогнозного рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» відбуваються виходячи з фактичного рівня валюти балансу в 2018 році – 535854 тис. грн. (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9 – Прогнозний рівень фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» з врахуванням оптимальної структури активів та пасивів

Показник	2018 рік	Оптимальна питома вага, %	Прогнозне значення
Валюта балансу, тис. грн.	535854	100	535854
Постійні та довгострокові пасиви, тис. грн.	416023	75	401890,5
Власний капітал, тис. грн.	405278	73	391173,42
Довгострокові зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	405278	2	10717,08
Поточні зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	119831	25	133963,5
Необоротні активи, тис. грн.	344885	55	294719,7
Оборотні активи, тис. грн.	190969	45	241134,3
Власні оборотні активи, тис. грн.	60393	–	107170,8
Коефіцієнт покриття	1,59	X	1,80
Коефіцієнт автономії	0,76	X	0,73
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,15	X	0,27

Аналізуючи дані таблиці 3.9 можна сказати наступне. Так, в 2018 році коефіцієнт покриття становив – 1,59, а в прогнозованому році при дотриманні зазначених управлінських рішень даний показник може становити – 1,8. Відзначимо, що рекомендоване значення даного показника становить > 1 , а отже, значення прогнозного року свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості товариства ПрАТ МЗМВ «Оскар».

Коефіцієнт автономії ПрАТ МЗМВ «Оскар» в 2018 році становив 0,76, що є більшим за оптимальне значення – $> 0,5$. При цьому, при дотриманні зазначених рекомендацій в прогнозованому році аналізоване нами товариство матиме коефіцієнт автономії – 0,73, що перевищує норматив та свідчить про достатність власного капіталу та фінансову стійкість підприємства.

Збільшення коефіцієнта маневреності власного оборотного капіталу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в прогностному році з 0,15 до 0,27, свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості товариства за умови використання в його діяльності зазначених управлінських рішень. Так, значення даного показника не відповідає оптимально встановленому 0,5 і більше, але при цьому приближається до нього. Необхідно відмітити, що при проведенні оцінки рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» в другому розділі роботи, саме цей показник один з трьох, які не відповідали нормативним значенням і свідчив про недостатність власного оборотного капіталу.

Отже, підтримуючи структуру агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» в межах представлених нормативів, керівництво суб'єкта підприємництва завжди може бути впевненим в тому, що підприємство за результатами зовнішнього аналізу, проведеного його партнерами і контрагентами, є фінансово стійким, ліквідним і платоспроможним.

Висновки за розділом 3

Вибір стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» запропоновано проводити з використанням матриці фінансових стратегій, яка дозволяє визначити перспективний напрям зміни фінансово-господарського стану досліджуваного товариства. Проведене дослідження стану фінансової рівноваги товариства віднесло підприємство до квадранта 1 «Батько сімейства», що характеризує підприємство з наявною ефективною операційною діяльністю, можливостями поповнення оборотного капіталу за рахунок власних джерел, а також з недостатністю (або їх не використанням) зовнішніх джерел фінансування для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» передбачило виділення можливих сценарії розвитку суб'єкта господарювання

та перехід з стану «Батько сімейства» (квадрант 1) до квадрантів: 2 «Стійка рівновага», 4 «Рантьє» та 7 «Епізодичний дефіцит». Для поліпшення рівня фінансової стійкості, фінансової рівноваги та переходу досліджуваного нами товариства до найкращого можливого варіанта розвитку – 2 «Стійка рівновага» нами запропоновано проведення наступних заходів: забезпечення оптимального співвідношення між власними та позиковими джерелами фінансування товариства; забезпечення ефективної структури активів товариства; впровадження дієвого механізму забезпечення фінансової стійкості товариства в короткостроковому періоді, а саме системи антикризового управління фінансовою стійкістю ПрАТ МЗМВ «Оскар».

З метою визначення системи можливостей і небезпек розвитку ПрАТ МЗМВ «Оскар», виникнення надзвичайних ситуацій, здатних змінити поточний стан фінансової стійкості товариства та спрогнозувати його на майбутнє нами запропоновано впровадження постійно діючої системи антикризового управління. Впровадження системи антикризового управління підприємством як напряму забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» дасть можливість постійного моніторингу рівня фінансової стійкості та впровадження заходів спрямованих на попередження виникнення кризових ситуацій у товариства. Нами розроблено маршрутизацію антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар», що складається з шести етапів: побудова інформаційної платформи проведення антикризового управління та створення робочої групи для її реалізації; проведення безперервного моніторингу рівня фінансової стійкості; виявлення та дослідження причин виникнення фінансової кризи та чинників, що несуть загрозу поточному рівню фінансової стійкості; визначення типу фінансової стійкості та стадії розвитку кризових явищ; реалізація антикризового управління шляхом розробки антикризової програми; розробка прогнозів рівня фінансової стійкості товариства. Проведене нами дослідження рівня фінансової стійкості дало можливість розробити спрощену антикризову програму, яка включає управлінські рішення щодо попередження виявлених індикаторів

кризи: зменшення вартості капіталу; недостатність власного оборотного капіталу; оптимізація структури активів та пасивів товариства.

Для забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» запропоновано використання методики розрахунку оптимальної структури балансу відповідно до діючих в Україні стандартів бухгалтерського обліку та методичних рекомендацій з аналізу фінансового стану підприємств, а також визначення допустимих меж вартості статей балансу при яких забезпечується фінансова стійкість підприємства. Проведена нами оцінка відповідності структури агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» вимогам його оптимальності визначила питому вагу окремих складових активів і пасивів в балансі, які повністю задовольняють встановлені вимоги щодо необхідного рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Так, для досягнення оптимальної структури активів і пасивів ПрАТ МЗМВ «Оскар» запропоновано шляхи збільшення оборотних активів та поточних зобов'язань товариства з умовою забезпечення ефективного рівня фінансової стійкості. Так, проведені прогнозні розрахунки вартості власного оборотного капіталу та показників фінансової стійкості при дотриманні розроблених рекомендацій із забезпечення оптимального стану активів і пасивів товариства визначили їх покращення, що є свідченням підвищення рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі вирішено важливе теоретико-методичне дослідження з основ забезпечення фінансової стійкості підприємства та напрямів підвищення її рівня.

На підставі отриманих у дипломній роботі результатів можна зробити наступні висновки.

1. Проведено еволюційний аналіз трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» та розмежування його від поняття «фінансової стабільності підприємства» результатом чого стало визначення сутності досліджуваного поняття у вузькому та широкому значеннях. Так, «фінансова стійкість підприємства» у вузькому розумінні це одна зі складових проведення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта, що характеризує «такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним». При цьому, в широкому значенні поняття «фінансова стійкість підприємства» необхідно трактувати як такий стан фінансових ресурсів в процесі їх формування, розміщення та використання та така структура активів господарюючого суб'єкта, при яких забезпечується стійкий розвиток фірми.

2. Проведено детальне дослідження механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, як запоруку в системі її забезпечення, на основі його складових елементів, таких як: мета, що полягає в постійній підтримці та контролі розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності; об'єкт управління; суб'єкт управління; функції управління (планування, мотивація персоналу, облік, аналіз, контроль, моніторинг); принципи управління (комплексність, оптимальність, системність, прибутковість, ефективність).

3. Наведено схему управління фінансовою стійкістю підприємства, яка складається з шести етапів: визначення цілей механізму управління фінансовою

стійкістю підприємства; оцінка рівня фінансової стійкості підприємства; визначення методів (засобів, важелів) впливу на фінансову стійкість; розроблення основних напрямів забезпечення фінансової стійкості підприємства (формування стратегії); реалізація розробленої стратегії; контроль за реалізацією стратегії.

4. Проведено систематизацію сучасного методичного інструментарію оцінки фінансової стійкості підприємства та визначено головні етапи даного дослідження, а саме: розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості, що включає обчислення трьох основних показників наявності джерел формування запасів, а також трьох показників забезпеченості запасів джерелами їх фінансування в результаті чого отримується тривимірна функція фінансової стійкості; визначення типу фінансової стійкості, розрахунок запасу фінансової стійкості; розрахунок вісімнадцяти найбільш значимих коефіцієнтів фінансової стійкості; розрахунок інтегральних показників фінансової стійкості з використанням чотирьох дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства та за допомогою методу розрахунку інтегрованого показника фінансової стійкості.

5. Проведено фінансово-економічний аналіз ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки, що виявив стійкий фінансовий стан досліджуваного нами товариства. Так, головними характеристиками стійкого фінансового стану є: ефективна структура капіталу, що характеризується високою часткою власних коштів та достатністю власного оборотного капіталу; підвищення обсягів чистого доходу та прибутковості товариства. Розрахунок шести головних показників фінансового стану свідчить про достатній рівень ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості з тенденцією до покращення в 2018 році. При цьому, протягом 2016-2018 років ПрАТ МЗМВ «Оскар» має не ефективну структуру активів, що характеризується недостатністю оборотних активів товариство та знижує його ліквідність.

6. Здійснено розрахунок узагальнюючих показників стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» за 2016-2018 роки, що визначив дефіцит власних,

довгострокових позикових коштів та загальних коштів, що відносить аналізоване нами товариство до кризового типу фінансової стійкості. Розраховане за 2016-2018 роки значення запасу фінансової стійкості товариства підтвердило отримані результати та визначило дефіцит запасу – 8,8, 36,5 та 16,7 днів відповідно. Доповненням до результатів узагальнюючих показників став розрахунок відносних показників, більшість яких охарактеризували підприємство фінансово стійке. Протилежні результати оцінки за узагальнюючими та частковими показниками можна пояснити тим, що методика розрахунку узагальнюючих показників повністю оснований на вартості власного оборотного капіталу товариства, якого у досліджуваного нами товариства недостатньо, що і є головним негативним фактором впливу на рівень фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».

7. Проведено оцінку фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» на основі розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості та Z-показників дискримінантних моделей ймовірності настання банкрутства виявила: односпрямованість тенденцій зміни показників, що в 2018 році набувають найліпшого значення та свідчать про найвищий рівень фінансової стійкості товариства за аналізований період; повну відсутність ймовірності настання банкрутства, свідченням чого є перевищення розрахованих значень над рекомендаційними.

8. Результатом проведеної оцінки фінансової стійкості є виявлені головні негативні фактори впливу, які спричинили погіршення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар»: неефективна структура активів та недосконала система управління фінансовою стійкістю. Нейтралізація виявлених негативних факторів впливу на фінансову стійкість ПрАТ МЗМВ «Оскар» можлива при розробці стратегії забезпечення фінансової стійкості; впровадженні системи антикризового управління, як напрямку забезпечення короткострокового прогнозування; оптимізації структури активів.

9. Вибір стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» запропоновано проводити з використанням матриці фінансових

стратегій, яка дозволяє визначити перспективний напрям зміни фінансово-господарського стану досліджуваного товариства. Проведене дослідження стану фінансової рівноваги товариства віднесло підприємство до квадранта 1 «Батько сімейства», що характеризує підприємство з наявною ефективною операційною діяльністю, можливостями поповнення оборотного капіталу за рахунок власних джерел, а також з недостатністю (або їх не використанням) зовнішніх джерел фінансування для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» передбачило виділення можливих сценарії розвитку суб'єкта господарювання та перехід з стану «Батько сімейства» (квадрант 1) до квадрантів: 2 «Стійка рівновага», 4 «Рантьє» та 7 «Епізодичний дефіцит». Для поліпшення рівня фінансової стійкості, фінансової рівноваги та переходу досліджуваного нами товариства до найкращого можливого варіанта розвитку – 2 «Стійка рівновага» нами запропоновано проведення наступних заходів: забезпечення оптимального співвідношення між власними та позиковими джерелами фінансування товариства; забезпечення ефективної структури активів товариства; впровадження дієвого механізму забезпечення фінансової стійкості товариства в короткостроковому періоді, а саме системи антикризового управління фінансовою стійкістю ПрАТ МЗМВ «Оскар».

10. Запропоновано впровадження постійно діючої системи антикризового управління з метою визначення системи можливостей і небезпек розвитку ПрАТ МЗМВ «Оскар», виникнення надзвичайних ситуацій, здатних змінити поточний стан фінансової стійкості товариства та спрогнозувати його на майбутнє. Впровадження системи антикризового управління підприємством як напряму забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар» дасть можливість постійного моніторингу рівня фінансової стійкості та впровадження заходів спрямованих на попередження виникнення кризових ситуацій у товариства. Нами розроблено маршрутизацію антикризового управління в системі забезпечення фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар», що складається з шести етапів: побудова інформаційної платформи проведення

антикризового управління та створення робочої групи для її реалізації; проведення безперервного моніторингу рівня фінансової стійкості; виявлення та дослідження причин виникнення фінансової кризи та чинників, що несуть загрозу поточному рівню фінансової стійкості; визначення типу фінансової стійкості та стадії розвитку кризових явищ; реалізація антикризового управління шляхом розробки антикризової програми; розробка прогнозів рівня фінансової стійкості товариства. Проведене нами дослідження рівня фінансової стійкості дало можливість розробити спрощену антикризову програму, яка включає управлінські рішення щодо попередження виявлених індикаторів кризи: зменшення вартості капіталу; недостатність власного оборотного капіталу; оптимізація структури активів та пасивів товариства.

11. Запропоновано використання методики розрахунку оптимальної структури балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» відповідно до діючих в Україні стандартів бухгалтерського обліку та методичних рекомендацій з аналізу фінансового стану підприємств, а також визначення допустимих меж вартості статей балансу при яких забезпечується фінансова стійкість підприємства. Проведена нами оцінка відповідності структури агрегованого балансу ПрАТ МЗМВ «Оскар» вимогам його оптимальності визначила питому вагу окремих складових активів і пасивів в балансі, які повністю задовольняють встановлені вимоги щодо необхідного рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Так, для досягнення оптимальної структури активів і пасивів ПрАТ МЗМВ «Оскар» запропоновано шляхи збільшення оборотних активів та поточних зобов'язань товариства з умовою забезпечення ефективного рівня фінансової стійкості. Так, проведені прогнозні розрахунки вартості власного оборотного капіталу та показників фінансової стійкості при дотриманні розроблених рекомендацій із забезпечення оптимального стану активів і пасивів товариства визначили їх покращення, що є свідченням підвищення рівня фінансової стійкості ПрАТ МЗМВ «Оскар».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. №14 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>
2. Наказ Міністерства фінансів України ФДМУ від 26.01.2001р. №49/121 «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text>
3. Азрилиян А.Н. , Азрилиян О.М. , Калашникова Е.В. и др. Большой экономический словарь: 8 тыс. терминов, - М.: Институт новой экономики, 2002, - 1280 с.
4. Алексеева А. І. Комплексний економічний аналіз управлінської діяльності: [Навчальний посібник] / А. І. Алексеева та ін. — 3 вид., Москва: КноРус, 2011 р. — с. 705.
5. Беялов Т. Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення / Т. Е. Беялов, А. В. Олійник // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – №12(22). – С. 22-26
6. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т.Г. Бень, С.Б. Довбня // Фінанси України. – 2002. - №6. – С. 53-60.
7. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2001. – 528 с.
8. Бодарева Т. І. Управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / Т. І. Бодарева, Л. В. Шірінян // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 35(2). - С. 85-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_35%282%29_18
9. Боярко І Оптимізація балансу підприємства / І. Боярко // Світ фінансів. – 2010. –№4. – С. 158-166.

10. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством [Навчальний посібник] / В. О. Василенко. — К. : ЦУЛ, 2003. — 504 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — 5-те вид. — К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1565 с.
12. Гапак Н. М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С.А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2014. — №1(42). — С. 191-196.
13. Глазунов В.Н. Аналіз фінансового стану підприємства / В. Н. Глазунов // Фінанси. — 2007. - №2. — С.26-29.
14. Городня Т. А. Економічна та фінансова діагностика: [Навчальний посібник] / Т. А. Городня, І. П. Мойсеєнко ; рек. МОН України. — Львів : "Магнолія 2006", 2008. — 282 с.
15. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз / Б. Є. Грабовецький. — 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_grabovetskiy_bye
16. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності: [Навчальний посібник] / Б.В. Гринів. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 392 с.
17. Гук О. В. Антикризове управління як спосіб запобігання банкрутству підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Гук // Економіка: реалії часу. 2015. — №6(22). — С. 193-198. — Режим доступу до ресурсу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2015/No6/193.pdf>
18. Замкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства: [Монографія] / Замкова М. С., Мороз О. В. ; за ред. М. С. Заюкової. — Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2004. — 155 с.
19. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства/ М.С. Заюкова, О.В. Мороз, О.О. Мороз. — Вінниця: УНІВЕРСУМ- Вінниця, 2004. — 155 с.

20. Зверук Л. А. Антикризове управління підприємством в умовах інноваційного розвитку / Л. А. Зверук, Н. М. Давиденко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – №1(23)., т.2. – С. 69-75.

21. Івахненко В.М., Курс економічного аналізу: [Навчальний посібник] / В. М. Івахненко. – Київ: Знання-Прес, 2000. – 208 с.

22. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / К. В. Ізмайлова. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2006. – 152 с.

23. Квасовський О. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств / Г.Островська, О.Квасовський // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2(31). – С. 99-111.

24. Киш Л. М. Фінансова стійкість компанії в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Л. М. Киш // Гроші, фінанси і кредит. – 2018. – №36. – С. 75-79. – Режим доступу до ресурсу: http://bses.in.ua/journals/2018/36_2_2018/16.pdf

25. Ковалев А. И. Анализ финансового состояния предприятия / А.И. Ковалев, В.П. Привалов. – 2 изд., пераб., доп. – М.: Центр экономика и маркетинга, 2002. – 188 с.

26. Коваленко В. В. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання [Монографія] / В. В. Коваленко, М. В. Суганяка, В. І. Фучеджи. – Одеса, 2013. – 381 с.

27. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств, [Навчальний посібник] / М. Я. Коробов. – Київ: «Знання», 2000.

28. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз / Г. О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – Київ : ЦУЛ, 2008. 330 с.

29. Кремень В.М. Оценка финансовой устойчивости предприятия / В. М. Кремень, С.Я. Щепетков // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 107–116.

30. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138-143.
31. Кулакова С. Ю. Особливості антикризового управління підприємством у сучасних умовах розвитку економіки [Електронний ресурс] / С.Ю. Кулакова, А.С. Мірошніченко // Ефективна економіка. – 2014.– №10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3429>
32. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навчальний посібник / П. М. Куліков, Г. А. Іващенко. — Х.: ВД «ИНЖЕК», 2009. — 152 с.
33. Курочкін Д. В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства / Д. В. Курочкін // Сучасна економіка — 2011 — № 1 с. 107–112.
34. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: [Монографія] / К. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с. – ISBN 966-574-221-3.
35. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: [Навчальний посібник] / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 388 с.
36. Линник О.І. Антикризове управління на вітчизняних та закордонних підприємствах: теорія, діагностика кризового стану, соціально-економічні аспекти управління: [Монографія] / О.І. Линник, Р.Ф. Смолвик, І.А. Юр'єва. Харків : Підручник НТУ «ХП», 2013. 543 с
37. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: [Підручник] / Л. О. Лігоненко. — К. : КНТЕУ, 2005. — 824 с.
38. Мамонтова Н. А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств / Н. А. Мамонтова // Фінанси України. – 2000. – № 8. – С. 103–106.
39. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Мамонтова Н.А. ; НАН України. Ін-т економіки, прогнозув.– К., 2006. – 17 с.

40. Маркін Ю. П. Економічний аналіз: керівництво / Ю. П. Маркін. – 3 вид. – Москва: Видавництво «Омега-Л», 2011. — 450 с.
41. Марцин В. С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В. С. Марцин // Фінансова України. – 2009. - № 4. – С.23
42. Матвійчук А. В. Нечіткі, нейромережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств / А.В. Матвійчук // Нейронечіткі технології моделювання в економіці. — 2013. — № 2. — С. 71–118.
43. Маховка В. М. Процес, методи та функції антикризового управління на підприємстві / В. М. Маховка // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – № 1(52). – С. 119-225.
44. Міндарєва О.П. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / О.П. Міндарєва. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/666/1.pdf>
45. Недосекін С. В. Фінансовий стан підприємства: сутність та організація в сучасних умовах / С. В. Недосекін, М. А. Іванов // Вісник РГАЗУ. — 2011. — Частина 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.rgazu.ru/db/vestnic/2011% 281% 29/economics/020.pdf](http://www.rgazu.ru/db/vestnic/2011%201%29/economics/020.pdf)
46. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: [Навчальний посібник] / О.О. Непочатенко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
47. Олійник Л. В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства / Л.В. Олійник // Фінанси, облік, банки. – 2018. – №1(22). – С. 118-124.
48. Оспіщев В.І. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / В.І. Оспіщев, І.В. Нагорна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг : зб. наук. праць. / редкол.: О.І. Черевко (відпов. ред.) та ін. – Харків : Вид-во Харків.ДУ харчування та торгівлі. – 2009. – Вип. 2(10). – 694. – С. 218-223.

49. Павловська О. В. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. для самоствивч. дисц./ О.В. Павловська, Н.М . Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.

50. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством : філософія, політика, ефективність / Пастухова В. В. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 302 с.

51. Педченко Н. С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств [Монографія] / Н. С. Педченко. – Полтава: РВВ ПУСКУ. – 2007. – 103 с. – Режим доступу: <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/822>

52. Педченко Н. С. Стратегічне управління фінансовим потенціалом розвитку підприємств житлово-комунального господарства: теорія, методологія, практика: [Монографія] / Н. С. Педченко, М. І. Кімуржий, В. Ю. Стрілець. – Полтава : ПУЕТ, 2020. – 271 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/9368>

53. Педченко Н.С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості на регіональному рівні (на прикладі м'ясної промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01/ Н. С. Педченко. – Суми, 2004. – 22 с.– Режим доступу: https://uabs.sumdu.edu.ua/images/stories/sc_autoref/2004/2004_07_ken.pdf

54. Педченко Н.С. Окремі підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці / Н.С.Педченко, Н. А.Вакулін // Наука і молодь в ХХІ сторіччі : збірник тез доповідей III Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 1 грудня 2017 року). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 551 – 555. Режим доступу: http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/7149/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%9d%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0%20%d1%96%20%d0%bc%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b4%d1%8c_01.12.17.pdf

55. Плиса В. Й. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства / Плиса В. Й. // Фінанси України. – 1999. – No 11. – С. 36–41.

56. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України : [Монографія] / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2011. – 184 с.
57. Подольська О. В. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / О. В. Подольська, О. В. Яріш. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 488 с.
58. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 1 – С. 26-31.
59. Проблеми цінової та фінансової стабільності й інноваційного розвитку в Україні: [Монографія] / [Т. С. Смовженко, О. І. Петрик, Б. І. Пшик та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнєцової. – К.: УБС НБУ, 2010. – 263 с.
60. Родионова В. М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / М. Родионова, М. А. Федотова. – М. : Перспектива, 2009. – 98 с.
61. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
62. Сайт ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» з виробництва мінеральної води «Моршинська» – Режим доступу до ресурсу: <https://www.morshynska.ua/about>
63. Самсонова, Н. Ф. Финансовый менеджмент: [Навчальний посібник] / Н. Ф. Самсонова. – М. : Финансы ДОНТИ, 2001. – 495 с.
64. Семенов А.Г. Матриця фінансових стратегій / А.Г. Семенов // Вісник економічної науки України. – 2008. – №2. – С. 139-146.
65. Сізова А. В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та її напрями забезпечення / А. В. Сізова, О. В. Люта // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – №2. – С. 145-156.
66. Слав'юк В.А. Фінанси підприємств: [Навчальний посібник] – К.: ЦУЛ, 2002. – 460с.
67. Сосновська О. О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / О. О. Сосновська – УДК 658.14/.17. – 7 с. – Режим

доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econom_2016_2_12.pdf

68. Статистика підприємств: [Навчальний посібник] / С.О. Матковський [та ін.] ; за ред. С.О. Матковського ; 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Алерта, 2013. – 560 с.

69. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика: [Учебное пособие] / Е. С. Стоянова. – М.: Перспектива. – 2006. – 656 с.

70. Стоянова О. С. Финансы и кредит : [Учебный курс] / О. С. Стоянова. – К. : Эльга-Н ; Ника-Центр, 2008. – 448 с

71. Табєєва Р.Р. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та значення її аналізу на сучасному етапі / Р. Р. Табєєва // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 252. — С. 89-92.

72. Терещенко О. О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. О. Терещенко // Економіка України – 2003. – №8. – С. 38-44.

73. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: [Навчальний посібник]. / О. О. Терещенко. — К. : КНЕУ, 2004. — 560 с.

74. Тимощук О.Л. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємств за допомогою дискримінантного аналізу та нейронних мереж / О.Л. Тимощук, К.М. Дорундяк // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2018. – №2. – С. 22-34.

75. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / О.М. Тищенко, Л.О. Норік. – С. 406-415. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/2509>

76. Ткаленко Я. М. Фінансова стійкість підприємства та фактори впливу на неї [Електронний ресурс] / Я. М. Ткаленко, С. О.Криниця. Режим доступу до ресурсу: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14508993787623.pdf>

77. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / Ю.М.Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 815с.
78. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: [Навчальний посібник] / О. С. Філімоненков – К.: Кондор, 2005. – 400 с.
79. Фінансовий аналіз : [Навчальний посібник] / за ред. М.Р. Лучко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 304 с.
80. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / М.Д. Білик та ін.– Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
81. Хоменко И. Тестирование моделей прогнозирования вероятности банкротства транснациональных компаний в преддверии мирового финансового кризиса (на примере GENERAL MOTORS) / И. Хоменко // [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://kibit.edu.ua/files/testing-models.pdf>.
82. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: [навчальний посібник] / Ю. С. Цал-Цалко. – К.:ЦУЛ, 2002. – 359 с.
83. Цал-Цалко, Ю. С. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, О. Г. Денисюк. – Житомир, 2009. – 504 с.
84. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / Шершньова З. Є. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с
85. Юрій Е.О. Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства / Е.О. Юрій, Л.А. Бербєка // Молодий вчений. – 2018. – № 10(50). – С. 1112-1117.
86. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств / І. Ф. Ясіновська // Європейські перспективи. – 2017. – №2. – 169-175.
87. Schinasi G.J. Safeguarding financial stability: theory and practice / G.J. Schinasi. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2005. 60.